

Din Eğitiminde Lisansüstü

Tezler Bibliyografyası

(İDKAB Programları / Kur'an Merkezli
Tezlerin Konu ve Yöntem İncelemesi)

Editör: Doç. Dr. Murat KOBYA

YAZARLAR

AZİZE OTURAKDAŞ
PAKİZE EBRU KÖROĞLU
DOÇ. DR. SEYYİD SANCAK

SERÜVEN
YAYINEVİ

Genel Yayın Yönetmeni / Editor in Chief • C. Cansın Selin Temana

Editör / Editor • Doç. Dr. Murat KOBYA

Kapak & İç Tasarım / Cover & Interior Design • Serüven Yayınevi

Birinci Basım / First Edition • © Ekim 2023

ISBN • 978-625-6450-84-4

© copyright

Bu kitabın yayın hakkı Serüven Yayınevi'ne aittir.

Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz, izin almadan hiçbir yolla çoğaltılamaz. The right to publish this book belongs to Serüven Publishing. Citation can not be shown without the source, reproduced in any way without permission.

Serüven Yayınevi / Serüven Publishing

Türkiye Adres / Turkey Address: Kızılay Mah. Fevzi Çakmak 1.

Sokak Ümit Apt No: 22/A Çankaya/ANKARA

Telefon/ Phone: 05437675765

web: www.seruvenyayinevi.com

e-mail: seruvenyayinevi@gmail.com

Baskı & Cilt / Printing & Volume

Sertifika / Certificate No: 47083

Din Eğitiminde Lisansüstü Tezler Bibliyografyası

(İDKAB Programları / Kur'an Merkezli Tezlerin Konu
ve Yöntem İncelemesi)

Editör: Doç. Dr. Murat KOBYA*

YAZARLAR

Azize OTURAKDAŞ

Pakize Ebru KÖROĞLU

Doç. Dr. Seyyid SANCAK

* Doç. Dr., BAİBÜ İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü,
Din Sosyolojisi BD Öğretim Üyesi.

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1

DİN EĞİTİMİNDE İLKÖĞRETİM DKAB DERS PROGRAMLARI İLE İLGİLİ LİSANSÜSTÜ TEZLER (2000-2021)

Azize OTURAKDAŞ - Seyyid SANCAK

Giriş.....	2
1. Kavramsal Çerçeve.....	10
1.1 Cumhuriyetten Günümüze Türkiye’de Din Öğretimi.....	10
1.2 Eğitim ve Öğretim Programı.....	12
2. İlköğretim DKAB Öğretim Programı Kapsamında Tamamlanan Yüksek Lisans Tezleri	20
3. İlköğretim DKAB Öğretim Programı Kapsamında Tamamlanan Yüksek Lisans Tezleri ile İlgili Sayısal Veriler.....	32
3.1 Tezlerin Yapıldıkları Yıllara Göre Dağılımı.....	32
3.2 Tezlerin Yapıldıkları Üniversitelere Göre Dağılımı	34
3.3 Tezlerin Yapıldıkları Anabilim Dalına Göre Dağılımı	35
3.3.1 Tezlerin Yapıldıkları Anabilim Dalı Açısından Üniversitelere Göre Dağılımı	36
3.4 Tezlerin Konularına Göre Dağılımı.....	37
3.4.1 Yüksek Lisans Tezlerinin Konu Açısından Üniversitelere Göre Dağılımı.....	39
3.5 Tezlerin Yöntemlerine Göre Dağılımı.....	41
3.5.1 Yüksek Lisans Tezlerinin Yöntem Açısından Üniversitelere Göre Dağılımı.....	42
Sonuç.....	43
KAYNAKLAR.....	47

BÖLÜM 2
DİN EĞİTİMİNDE KUR'AN MERKEZLİ
LİSANSÜSTÜ TEZLER

Pakize Ebru KÖROĞLU - Seyyid SANCAK

Giriş.....	58
1. Kavramsal Çerçeve	60
1.1 Din.....	60
1.2 Eğitim.....	61
1.3 Din-Eğitim İlişkisi	63
1.4 Din Eğitiminde Kur'an-ı Kerim'in Yeri ve Önemi....	65
2. Türkiye'de Din Eğitimi Alanında Tamamlanan Kur'an Merkezli Lisansüstü Tezler	67
2.1 Türkiye'de Din Eğitimi Alanında Tamamlanan Kur'an Merkezli Yüksek Lisans Tezleri.....	67
2.2 Türkiye'de Din Eğitimi Alanında Tamamlanan Kur'an Merkezli Doktora Tezleri	75
3 Türkiye'de Din Eğitimi Alanında Kur'an Merkezli Lisansüstü Çalışmalar/ Bulgular ve Yorum.....	77
3.1 Kur'an Merkezli Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Türüne ve Üniversitelere Göre Dağılımı	77
3.2 Kur'an Merkezli Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Konu Açısından Değerlendirilmesi	79
3.3 Kur'an Merkezli Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Yöntem Açısından Değerlendirilmesi	84
Sonuç.....	86
KAYNAKLAR.....	90

BÖLÜM 1

DİN EĞİTİMİNDE İLKÖĞRETİM DKAB DERS PROGRAMLARI İLE İLGİLİ LİSANSÜSTÜ TEZLER (2000-2021) *

*Azize OTURAKDAŞ - Seyyid SANCAK ***

* Bu bölüm, Doç. Dr. Seyyid SANCAK danışmanlığında, BAİBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü bünyesinde, Azize OTURAKDAŞ tarafından tamamlanan “Türkiye’de İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Programlarıyla Bağlantılı Yüksek Lisans Tezlerinin Konu ve Yöntem Açısından Değerlendirilmesi (2000-2021)” (Bolu: Haziran 2023) adlı yüksek lisans tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

** Doç. Dr., BAİBÜ İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi BD Öğretim Üyesi

Giriş

Eğitim, kişilik gelişimine yardım eden, bireyin kendisini yetişkin hayatına hazırlayacak bilgi, beceri ve davranışları kazanmasına yarayan bir süreçtir. İnsanı bir bütün olarak kuşatan beden, ruh ve bilişsel gelişimini, yetkinleşmesini hedefleyen eğitim; aynı zamanda bireyin ihtiyaçlarına da karşılık vermelidir. Bunu yaparken de bireyin ihtiyaç ve yeteneklerini bir bütün olarak ele almalı, insanı bu bütünlük içerisinde yetiştirmeli ve ihtiyaçlarını karşılamalıdır.¹

İnsanın yeme-içme, uyku, barınma gibi bedensel ihtiyaçlarının yanında bütünlüğünün bir parçası olan ruhsal yapısının da karşılanması gereken ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçlarının başında ise aşkın bir varlığa inanma duygusu gelmektedir. Bu inanma duygusu günümüze kadar yaşamış tüm toplulukların kültür, sanat ve geleneklerinde kendini göstermektedir.² Bu inanma duygusunun tezahürü olan din, toplumu ortak inanç ve idealler ekseninde bir araya getirecek, dayanışma meydana getirmekte, rekabet, çatışma ve anlaşmazlıkları hafifletmektedir.³ Bireyin ihtiyaçlarının içinde bulunduğu toplumun kültürüne göre doyurulacağını ifade eden Bilgin, dinin ve inanma duygusunun kültürün bir ögesi olarak insana ait bir ihtiyaç olduğunu belirtmiş, bu doğrultuda dinselliğin doyurulmasına vurgu yapmıştır. Bu bağlamda büyük Müslüman düşünür İbn Haldun, bireylerin inşa ettiği büyük ve güçlü devletlerin dini bir ideolojiye dayanma mecburiyetinde olduğunu ifade eder.⁴

1 Beyza Bilgin, "Din Eğitiminin Genel Eğitimdeki Yeri", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24/1 (1981), 469-483; Zeki Arslantürk - M. Tayfun Amman, *Sosyoloji* (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2001), 149; Murat Kobyay, *Sosyal Bilimler ve Dini İlimlerde Davranış Kuramları* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2012), 146.

2 Ali Rıza Aydın, "İnanma İhtiyacı ve Dini Ritüellerin Psikolojik Değeri", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 9/2 (Nisan 2009), 87-100.

3 İbn Haldun, *Mukaddime*, hzl. Süleyman Uludağ (İstanbul: Dergah Yayınları, 2020), 378; Murat Kobyay, "İbn Haldun'un Toplum ve Toplumsal Davranış Tasavvuru", *İlahiyat Alanında Uluslararası Araştırma ve Derlemeler: Mart 2023*, ed. Arslan Karaoğlan, (Ankara: Serüven Yayınevi, 2023), 151.

4 Bilgin, "Din Eğitiminin Genel Eğitimdeki Yeri", 472.

İnsanın var olmasıyla ortaya çıkan inanma ihtiyacı birçok yönden hayati öneme sahiptir. Varlığını ebediyete taşımak isteyen insan aynı zamanda doğası gereği güvende olma ihtiyacı duymaktadır. İnsanın varlığını devam ettirmesi ve güvende olmak istemesi onun zaruri ihtiyaçları arasındadır. Bu zaruri ihtiyaçlarına en büyük desteği de din vermektedir. Bu bağlamda insan inanmaya, bağlanmaya ve dine her yaşta ve seviyede ruhen ihtiyaç duymaktadır. Bu yönden de inanma duygusu bireyin doyurulmayı bekleyen vazgeçemeyeceği ihtiyaçlarındandır.⁵

Varlığını anlamlandırma çabası içinde olan insan, hayatının farklı dönemlerinde farklı sorularla bir arayış içinde olduğunu ifade etmektedir. İnsanın gerek kendi varlığı gerekse hayatın manası gibi birçok alanda merak ettiği ve cevaplanmayı bekleyen soruları da insanın dine yönelmesinde bir etken olmuş,⁶ hatta dini ihtiyaç haline getirmiştir.

Çocukta inanma duygusunun ise sonradan kazanılan, çevrenin etkisiyle ortaya çıkan bir duygu olmadığı; çocuğun doğumundan itibaren dine yatkın olduğu bilimsel araştırmalar neticesinde ortaya konmuştur. Çocuk ruhen dini inancıya uygun Yaratıcıya inanma eğiliminde dünyaya gelmiştir. Bu inancın ise hiçbir şüphe ve kuşkuyla yer vermeden, nedenini araştırmadan gerçekleştiği, araştırmalar tarafından ortaya konmuştur. Bu da çocuktaki “kolay inanırılık” özelliğiyle ilişkilendirilmiştir. Çocuğun doğuştan gelen inanma hazır bulunuşluğu dış etkenlerle desteklenmeli ve dini duygunun olumlu yönde gelişimi sağlanmalıdır.⁷

Kolay inanırılık özelliğine sahip olan çocuk değişime açıktır. Çocuğun değişimi iyilik yönünde olabildiği gibi kötülük yönünde de olabilmektedir. Çocuk yanlış da doğruya da inanma eğilimindedir. Çocuğun dini eğiliminde çevrenin

5 Kerim Yavuz, *Günümüzde Din Eğitimi* (Adana: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 1998), 129-130.

6 Yavuz, *Günümüzde Din Eğitimi*, 107, 109, 110.

7 Kerim Yavuz, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 1983), 43-44.

büyük ölçüde etkisi vardır. Çocuktaki bu eğilimin, iyiliğe ve doğru olana yönelmesinde bir etken de din eğitimi ve öğretimidir.⁸ Çocuğun küçük yaşlardan itibaren getirdiği dini duygu ve inanma ihtiyacı; tesadüflere bırakılmadan, çocuk yargılanmadan onun seviyesine uygun bir şekilde doyurulduğu takdirde canlılığını korur hatta çocukta dindar bir kişiliğin oluşmasını sağlar. Bu da doğru bir din eğitimi ve öğretilimiyle mümkündür.⁹

Bireyin fitratında bulunan inanma ihtiyacı doğrultusunda dini anlamasına ve inandığı dinin önerdiği yaşam biçimini öğrenmesinde bireye rehberlik etme süreci olan din eğitimi¹⁰ ve din öğretimi dinin doğru anlaşılması ve yaşama aktarılabilirliği açısından belirli ilke ve yöntemlerle verilmelidir.¹¹ Din eğitimi ve öğretiminde özel kriterlerin olması eğitim metodunun şartlara göre geliştirilmesi gerekmektedir. Din eğitiminde bireyde kazanılması hedeflenen davranışlar doğrultusunda hangi konuların verilmesi, bu eğitim sürecinde hangi kaynak, araç ve gereçlerin kullanılacağı, hangi yöntem ve tekniklerle derslerin işleneceği gibi sorular din eğitiminde düzen ve planlamayı gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda “Bireyde istendik dini davranışların geliştirilmesi için gerekli ve geçerli öğrenme durumları” olarak tanımlanan din eğitimi programı bu gerekliliğe karşılık vermektedir. Din eğitimi programı oluşturulurken dersin hedefi; bu hedeflere ulaşmak için belirlenen ünite ve konular, konular işlenirken kullanılacak yöntem ve teknikler ile değerlendirme aşaması gibi unsurları temele alarak eğitimde düzeni ve planlamayı sağlamaktadır.¹² Din eğitiminin düzenli, belli

8 Yavuz, *Günümüzde Din Eğitimi*, 120.

9 Yıldız Kızılabdullah, “Kavramsal Çerçeve: Eğitim, Öğretim ve Din”, *Din Eğitimi El Kitabı*, ed.Recai Doğan- Remziye Ege (Ankara: Grafiker Yayınları, 2017), 5, 55.

10 Muhittin Okumuşlar “Din Eğitiminin Bilimselleşmesi/Neliği”, *Din Eğitimi El Kitabı*, ed. Recai Doğan-Remziye Ege (Ankara: Grafiker Yayınları, 2017), 61.

11 Nurullah Altaş- İsmail Arıcı “Din Eğitiminin Bilimselleşme Süreci”, *Din Eğitimi*, ed. Mustafa Köylü-Nurullah Altaş (İstanbul: Ensar Yayınları, 2019), 70.

12 Cemal Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş* (Ankara, Pegem A Yayınları, 2002) 101.

bir plan ve program çerçevesinde yürütüldüğü yer ise örgün eğitim kurumları olan okullardır. Örgün eğitimde çocuk din kültürü ve ahlak bilgisi dersiyle ilköğretimin 4.sınıfında karşılaşmaktadır. 2012-2013 yılında yeni eğitim sistemi olan 4+4+4 kesintili eğitim, 2012 yılında Türkiye’de başlamıştır. DKAB dersinin bu sistemle birlikte ilköğretim ikinci kademe sınıflarında haftada iki saat zorunlu olarak işlenmesine başlanmıştır. Bununla birlikte seçmeli din derslerinin de müfredata dahil edilmesi uygun görülerek programda derslere yer verilmiştir. Bu açıdan ilköğretim aşamasında yürütülen etkili bir din eğitimi, çocukların dini duygularının olumlu yönde gelişmesine büyük katkıda bulunmaktadır. Bu, gerek ailede bir din eğitimi alan çocuk için gerekse ailenin düşünce yapısından dolayı din eğitiminden mahrum kalan çocuklar için önem arz etmektedir.¹³

Bireyin dini hayatında büyük bir paya sahip olan ilköğretimde din eğitimi, bireyin kasıtlı ve planlı dini davranış geliştirme sürecidir. Bu sürecin düzenli ve bir plan dâhilinde işleyişini sağlayan, verimini artıran unsur ise din eğitimi ve öğretim programlarıdır. İstenilen seviyede başarının sağlanması ve öğrencilerde hedef-kazanımların yeterli düzeyde gerçekleşebilmesi açısından eğitim programı ve öğretim programı sürecin ana unsurları arasındadır. Eğitim-öğretim bir bütün olarak ele alındığında hedef-kazanımların gerçekleştirilmesinde tüm bileşenlerin önemli bir role sahip olduğu görülmektedir. Eğitim-öğretim programlarında yer alan okul-aile-öğrenci-öğretmen-çevre unsurları arasındaki doğrudan veya dolaylı etkileşimlerin birey üzerinde kalıcı izler bıraktığı bilinmektedir.

Özetle din eğitimi, insanların inançları, değerleri, ahlakı ve kültürü hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlar. Din eğitimi aynı zamanda insanların farklı dinlere ve inançlara saygı duymalarını ve hoşgörü göstermelerini de teşvik eder. İlköğretim

13 Mustafa Köylü- Bayramali Nazıroğlu, “İlköğretimde Din Eğitimi”, *Din Eğitimi*, ed. Mustafa Köylü-Nurullah Altaş (İstanbul: Ensar Yayınları, 2019) 149-150.

DKAB ders (öğretim) programı ise, din eğitiminin nasıl verileceği, hangi yöntemlerin kullanılacağı, hangi kaynakların seçileceği ve hangi kazanımların hedefleneceği konusunda rehberlik eder. İlköğretim DKAB öğretim programı din eğitiminin amaçlarına, içeriğine, sürecine ve değerlendirilmesine ilişkin ilkeleri belirler. Öğretim programı, din eğitiminin kalitesini ve etkinliğini artırmak için sürekli olarak güncellenmeli ve geliştirilmelidir. Din eğitimi ve öğretim programının önemi, hem bireysel hem de toplumsal açıdan göz ardı edilemez. Din eğitimi ve öğretim programı insanların kendilerini, çevrelerini Aşkın olanı tanımalarına, hayatlarını anlamlı kılmalarına ve mutlu olmalarına yardımcı olur.

Bu araştırmada Türkiye’de 2000-2021 yılları arasında ilköğretim DKAB ders (öğretim) programlarıyla bağlantılı, tamamlanmış yüksek lisans tezleri incelenmiş; tezlerin yapıldıkları üniversitelere, yıllara, anabilim dalına, konularına ve yöntemine göre dağılımı sayısal veriler ile grafiklerde gösterilmiştir. Çalışma YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında bulunan 2000-2021 yılları arasında yapılmış İlköğretim DKAB ders (öğretim) programlarıyla bağlantılı, tamamlanan yüksek lisans tezleriyle sınırlandırılmıştır.

İlköğretim DKAB ders (öğretim) programı ile ilgili tezler şu anahtar kavramlar üzerinden tespit edilmiştir; müfredat, üniteler, program, öğretim programı, programa yönelik öğretmen ve öğrenci görüşleri, program ve ders kitaplarının karşılaştırılması.

Bu konuda araştırmaya yönelmemizdeki saik İlköğretim DKAB ders (öğretim) programlarıyla bağlantılı, tamamlanan yüksek lisans tezlerini bütüncül bir bakış açısıyla ele alan herhangi bir çalışmanın yapılmamış olmasıdır. İlköğretim DKAB öğretim programlarıyla bağlantılı yapılacak çalışmalara, tezlerin içeriği ve yöntemi açısından kaynak oluşturmak araştırmamızın amacıdır.

Çalışmamızın din eğitimi alanında İlköğretim DKAB öğretim programlarına ilgi duyan ve bu konuda araştırma

yapmak isteyen muhataplarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bibliyografya çalışmaları, bir konu veya alanda yayınlanmış olan kaynakların sistematik bir şekilde listelenmesi ve tanıtılması işidir. Bibliyografya çalışmaları bilimsel araştırmalarda çok büyük bir rol oynamaktadır. Bibliyografya çalışması sayesinde araştırmacılar, konularıyla ilgili mevcut literatürü kolayca takip edebilirler, kaynaklara ulaşabilir ve atıf yapabilirler. Ayrıca bu çalışmalar bilginin üretimini ve paylaşımını destekler. Disiplinlerarası bilgi aktarımına katkı sağlar. Araştırmacıların konuyla ilgili kaynaklara daha kolay ulaşmalarını sağlayarak bilimsel gelişmenin hızlanmasına imkan vermektedir.

Din eğitimi-öğretimi konusunda ülkemize katkı sağlayan akademik çalışmaların künyelerini içeren birçok değerli eser bulunmaktadır. Bu eserler arasında yüksek lisans, doktora, makale ve bildiri türünde olanlar da vardır.¹⁴

Mustafa Usta 1984 yılında tamamladığı araştırmasında din eğitimi ve ilahiyat sahasında tamamlanan lisansüstü tezler yer vererek bunların eğitim açısından değerlendirmesini yapmıştır. İlgili çalışmaların künye bilgilerini açıklayarak çalışmaların içeriğinden bahsetmiştir.¹⁵

Literatür çalışmalarına bir diğer örnek de Yakup Çoştı tarafından lisansüstü tezler üzerine yapılmış araştırmadır. Çoştı'nun yaptığı çalışmada Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri ABD'de 1985-2006 yılları arasında tamamlanan ilgili tezler incelenmiştir. Çoştı yaptığı bu araştırmayla tezleri türüne, bilim dalına ve tamamlandığı yıla göre sınıflandırmıştır. Bununla

14 Bilal Yorulmaz "Türkiye'de Din Eğitimi Alanında Yapılan Lisansüstü Çalışmalar Hakkında Genel Bir Değerlendirme", *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi* 12/46 (Temmuz 2016) 43.

15 Mustafa Usta *Cumhuriyet Döneminde Türkiye Üniversitelerinde Din Eğitimi ve İlahiyat Sahasında Yapılan Lisans Üstü Tezler ve Bunların Eğitim Açısından Değerlendirilmesi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1984) 224.

birlikte tezlerin künyesi hakkında bilgi vermiştir.¹⁶

Mustafa Öcal “Türkiye’de Din Eğitimi Tarihi Literatürü” adlı çalışmasında İlahiyat Fakültelerinde Din Eğitimi alanında öncü akademisyenlerin eserlerine yer vererek eserin künye bilgisi ve içeriği hakkında bilgi vermiştir.¹⁷

Yıldız Kızılabdullah benzer bir çalışmasında İlahiyat Fakültelerinde 1980 yılından sonra din eğitimi ve öğretimi konusunda yapılmış akademik çalışmalar hakkında genel bir değerlendirme yapmıştır. Din eğitimi ve öğretimi biliminin ulaştığı noktayı belirlemeyi ve bu alanda yapılmış araştırmaları bilimsel bir zeminde incelemeyi hedefleyen çalışmasında Kızılabdullah; yapılan çalışmaları nitelik, alan, dil ve yöntem açısından değerlendirmiş ve öncesinde İlahiyat Fakültelerinin ve Din Eğitimi Anabilim Dalının kuruluşunun tarihçesinden de bahsetmiştir.¹⁸

Baş ve Beyhan, Ülkemizde değerler eğitimi konusunda yapılmış lisansüstü tezlerin dağılımını inceleyerek tezlerin yıllara, eğitim kademesine, yapıldığı anabilim dallarına, kullanılan ölçme metodolojisine, kullanılan ölçme araçlarına, kullanılan istatistiki tekniklere göre dağılımını değerlendirmeye almıştır.¹⁹

Din eğitimi alanında yapılmış literatür çalışmasına bir örnek de Musa Türkan tarafından yapılan çalışmadır. Türkan’ın çalışması 955 lisansüstü çalışmayı kapsarken bunlardan 610 tanesi yöntem ve içerik yönünden incelenmiştir.²⁰

16 Yakup Çoştı “O.M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalında Tamamlanmış Lisansüstü Tezler Üzerine Bir Araştırma” *Öndokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22/22 (Mayıs 2006) 231-232.

17 Mustafa Öcal, “Türkiye’de Din Eğitimi Tarihi Literatürü”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 6/12 (- 2008), 399-430.

18 Yıldız Kızılabdullah “İlahiyat Fakültelerinin Kuruluşundan Bugüne Din Eğitimi Bilimi Alanında Yapılan Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme”, *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi* 1 (Şubat 2009), 305-314.

19 Gökhan Baş- Ömer Beyhan, “Türkiye’de Değerler Eğitimi Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Farklı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi”, *Değerler Eğitimi Dergisi* 10/24 (Aralık 2012), 55-77.

20 Musa Türkan, *Türkiye’de Din Eğitimi Alanında Yapılan Lisansüstü*

Din eğitimde yapılmış çalışmaları değerlendiren diğer bir literatür araştırması da Bilal Yorulmaz'a aittir. Yorulmaz çalışmasında Türkiye'de din eğitimi alanında yapılmış olan tezleri; türüne, bitiş yılına, yapıldığı üniversiteye, içerik ve yöntemine göre değerlendirilerek sayısal verilerle grafikler üzerinde göstermiştir.²¹

Din eğitimi-öğretimi konusunda bibliyografya araştırmalarının çok mühim bir yere sahip olduğu görülmektedir. Din eğitimi alanında yayınlanmış eserlerin tanıtımı, değerlendirilmesi ve sınıflandırılması için bibliyografya çalışmalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Din eğitimi alanında yapılan bibliyografya çalışmalarının çoğu genel anlamda bakış sunmaktadır. Belirli bir konuya odaklanan bibliyografya çalışmaları ise oldukça azdır. Bu bağlamda Türkiye'de değerler eğitimi ile ilgili araştırma yapan Baş ve Beyhan'ın çalışması dikkat çekici bir örnektir. Din eğitimi alanında sadece bir konuya odaklanan başka bir çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle din eğitimi alanında daha spesifik bibliyografya araştırmalarına gereksinim vardır.

Ülkemizde bu alanda belirli dönemlerde tamamlanmış lisansüstü çalışmaları inceleyen bibliyografya araştırmaları olmasına rağmen sadece 2000-2021 İlköğretim DKAB öğretim programlarıyla bağlantılı yüksek lisans tezlerini konu ve yöntem açısından inceleyen, grafikler üzerinden yorumlayan müstakil bir çalışma bulunmamaktadır.

Nitel araştırma yöntemlerinden dokümantasyon metodunu tercih ettiğimiz araştırmamız, konuyla ilgili yapılmış ilk çalışmadır. Araştırmamız bu anlamda din eğitimi alanına özgün bir katkı sunmaktadır.

Çalışmaların İçerik ve Yöntem Açısından İncelenmesi, (Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 33.

21 Bilal Yorulmaz "Türkiye'de Din Eğitimi Alanında Yapılmış Lisansüstü Çalışmalar Hakkında Bir Değerlendirme", 41-62.

1. Kavramsal Çerçeve

1.1 Cumhuriyetten Günümüze Türkiye’de Din Öğretimi

Din eğitimi, Cumhuriyet döneminde siyasi gelişmelerden etkilenerek farklı biçimlerde uygulanmıştır. Din derslerinin programı, içeriği ve kapsamı zamanla değişen siyasi görüşlere göre şekillenmiştir. Din derslerinin tarihsel gelişimini kısaca özetlediğimiz bu bölümde, dersin geçmişten günümüze nasıl değiştiğini ve hangi amaçlarla verildiğini anlattık.

Cumhuriyetin kuruluşu ve tek parti döneminde din dersleri, Türkiye’de eğitim sisteminde önemli bir değişim sürecine girmiştir. Cumhuriyet, Osmanlının din eğitimi veren medreselerini kapatmış ve laik bir eğitim anlayışını benimsemiştir. Bu bağlamda şehir ilkokullarında 1931-1932, köy ilkokullarında ise 1939 yılına kadar din dersleri verilmiştir. Bu yıllardan 1949 yılına kadar geçen sürede din dersleri müfredattan çıkarılmıştır. Ortaokullarda ise benzer durum görülmektedir. 1927 yılına kadar din dersleri verilmiş, bu tarihten 1956 yılına kadar geçen süreçte din dersleri müfredattan çıkarılarak ortaokullardan da kaldırılmıştır. Ortaokullarda 1956 yılından itibaren günümüze kadar din dersleri verilmiştir. Liselerde ise din dersleri ilk ve ortaokula göre daha uzun bir süre müfredattan kaldırılarak 1967 yılına kadar okullarda okutulmamıştır. 1967 yılından günümüze kadar varlığını devam ettirmiştir.²²

12 Eylül 1980 darbesi; Türkiye’de siyasi, ekonomik ve sosyal krizlerin yaşandığı, binlerce insanın hayatını kaybettiği bir dönemin sonucudur. Darbe 1982 Anayasası’nın kabul edilmesi ve sivil idareye geçişe kadar devam etmiştir. Bu süreçte, din eğitimi ve öğretimi konusunda yeni bir düzenleme yapılmıştır. 18 Ekim 1982 yılında Kabul edilen anayasanın

22 Tuğrul Yürük, “İlk ve Ortaöğretimde Din Öğretimi (Din Dersleri), Din Eğitimi El Kitabı, Recai Doğan –Remziye Ege (Ankara: Grafiker Yayınları, 2017), 135.

24. Maddesi tüm vatandaşların dini inanç, vicdan ve kanaat özgürlüğü hakkının olduğunu açıkça ifade eder. Ancak bu özgürlüğün 14. Maddeyle uyumlu olması ve dini duyguların devlet işlerine ve politikaya karıştırılmaması şarttır. Bu maddeye göre ibadet, dini ayin ve törenler serbesttir, ancak 14. Madde hükümleriyle çelişmemelidir. Bu madde ise Anayasa'nın temel ilkelerine aykırı düşünce ve eylemlerin yasaklandığını söyler. Bu nedenle din ve vicdan özgürlüğü Türkiye Cumhuriyeti'nin demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olduğu ilkesiyle çelişmemelidir. Dini duyguların devlet işlerine ve politikaya karıştırılmayacağı da vurgulanmıştır. Bu ifadeyi açıklamak gerekirse din ve vicdan özgürlüğü, bireylerin kendi inançlarına göre yaşama ve ibadet etme hakkını tanıır, ancak bu hak devletin temel niteliklerini ve toplumun huzurunu bozmamalıdır. Ayrıca bu maddeye göre DKAB dersi zorunlu bir ders olarak ilk ve ortaöğretim kurumlarında verilir. Bunun dışında kalan din eğitimi ve öğretiminin ise kişilerin tercihine ve küçüklerin kanuni temsilcilerinin isteğine bağlı olarak verilebileceği belirtilmiştir.²³

Din eğitimi alanında son değişiklikler "4+4+4 Yasası" ile yapılmıştır. Bu yasaya göre daha önceki sekiz yıllık kesintisiz eğitim dört yılı ilkokul dört yılı ortaokul olmak üzere kesintili hale getirilerek imam hatiplerin orta kısmının yeniden açılmasını sağlamıştır. Bu da ortaokullarda farklı program seçimine imkan sağlamaktadır. İlköğretimde 4-8. Sınıflar arasında her hafta iki saat, ortaöğretimde ise 9- 11. Sınıflar arasında her hafta bir saat DKAB dersi zorunlu olarak okutulmaktadır. Ayrıca ortaokul ve lise öğrencileri için seçmeli olarak "Kur'an-ı Kerim", "Hz. Peygamberimizin Hayatı" dersleri kanunda belirtilerek diğer seçmeli ders seçeneklerinin ise Bakanlıkça belirleneceği ifade edilmiştir.²⁴ "4+4+4 Yasası" doğrultusunda ortaokul ve liselerde isteğe bağlı olarak "Kur'an-ı Kerim", "Hz. Peygamberimizin Hayatı", "Temel

23 Ayhan Halis, "Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimine Genel Bir Bakış: Atatürk'ün İslam Dini ve Din Eğitimi Hakkındaki Görüşleri", Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 18 (Ocak 2000), 21.

24 Yürük "İlk ve Ortaöğretimde Din Eğitimi", 135.

Dini Bilgiler Dersi” seçmeli olarak okutulmaya başlanmıştır.

Seçmeli dersler ile öğrencilerin DKAB dersini daha kapsamlı, daha ayrıntılı ve daha bütüncül bir yaklaşımla kavramaları hedeflenmiştir. Ayrıca seçmeli dersler din eğitiminde sadece belli bir mezhep ve yorumu değil dinin çeşitliliğini ve zenginliğini yansıtmaktadır. Seçmeli dersler öğrencilerin dinî kimlik gelişimine katkı sağlar. Öğrenciler seçtikleri derslerde dinî değerleri öğrenir, dinî duygularını yaşarlar. Seçmeli dersler öğrencilerdeki dinî çoğulculuk ve hoşgörü bilincini artırır. Öğrenciler, farklı din ve inançlara saygı gösterir, dinî hak ve özgürlükleri savunur. Din kültüründe seçmeli dersler, öğrencilerin eleştirel düşünme ve sorgulama becerilerini geliştirir. Öğrenciler dinî konularda kendi düşüncelerini oluşturarak, başkalarının görüşlerini anlar ve değerlendirir. DKAB derslerinde zamanın sınırlılığı nedeniyle üzerinde yeterince durulamayan bazı konular, bu seçmeli ders uygulamaları sayesinde öğrencilere daha iyi verilebilmiştir.

1.2 Eğitim ve Öğretim Programı

Eğitim sisteminin temelini oluşturan eğitim programı, kendisine içerik ve uygulama bakımından çok benzeyen öğretim programı, müfredat, okul programı ve ders programı gibi kavramlardan farklıdır ve bunlarla karıştırılmamalıdır. Bu kavramlar arasında farklılıklar vardır. Örneğin, öğretim programı belirli bir öğretim basamağındaki sınıf ve derslerle ilgili öğeleri kapsarken eğitim programı, neyin nasıl ve hangi miktarda öğretileceği eğitim öğretim faaliyetlerinin zaman içindeki dağılımı, ders programı, müfredat ve öğretim programını kapsayan daha geniş bir kavramdır.²⁵

Eğitim kalitesinde önemli bir unsur olan eğitim programı birçok işleve sahiptir. Öncelikli olarak toplumsal ve kültürel değerlerin korunmasını, geliştirilmesini ve aktarılmasını sağlamaktır. Bununla birlikte ülkenin gelişimini destekleye-

25 Fatih Çınar, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma* (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005), 11.

cek nitelikli insan yetiştirme amacına yönelik geliştirilen eğitim programının bir diğer işlevi de insan davranışlarını her yönüyle geliştirmek ve bireyi daha etkin hale getirmektir.²⁶

Eğitim programının eğitim bilimciler tarafından yapılmış pek çok farklı tanımı bulunmaktadır. Eğitim programı bireylerin gelişimi için planlı öğretim yaşantıları olarak tanımlanmış, başka bir tanımda bireyin okul içindeki tecrübe ettikleri sosyal yaşantıları da eğitim programı içine dâhil edilmiştir. Okul tarafından planlanmış öğrenci öğrenmelerini eğitim programı olarak tanımlayan eğitimciler olduğu gibi eğitim programını öğrenci davranışlarının bilimsel çalışmalar neticesinde ortaya çıkan amaçlar bağlamında biçimlenmiş hali olarak tanımlayan eğitimcilerde mevcuttur.²⁷

Demirel öğreneni eğitimin merkezine alarak, eğitim programını etkinlikler yoluyla okul içinde ve okul dışında kazanılan öğrenme yaşantılarının planlı olarak öğrenene verilme süreci olarak tanımlamıştır.²⁸

Eğitim programı ile ilgili yapılmış tanımlar, eğitim programının sadece bilgi alışverişi olmadığını çok boyutlu ve kapsamlı bir kavram olduğunu göstermektedir. Eğitim programı çocuğun okul içi ve dışında öğrendiği tüm yaşantıları içermektedir. Varış'a göre eğitim programı uygulamayı da içine alan bir kavramdır. Bu yönüyle eğitim programı sadece öğretim alanıyla ilgili değildir eğitim kurumunun amaçlarının gerçekleşmesine yönelik tüm faaliyetleri kapsamaktadır.²⁹

Demirel, öğretim programını bir dersin öğretimiyle ilgili öğrenciye okul içi ve okul dışında planlı olarak kazandırılması gereken yaşantılar olarak tanımlamıştır. Eğitim prog-

26 Soner Mehmet Özdemir, "Eğitimde Program Değerlendirme ve Türkiye'de Eğitim Programlarının Değerlendirme Çalışmalarının İncelenmesi", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 6/2 (Aralık 2009), 127.

27 Mehmet Gültekin, "Program Geliştirmeye İlişkin Temel Kavramlar" ed. Behçet Oral- Taha Yazar (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2017) 15.

28 Özcan Demirel, *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*, (Ankara: Kardeş Kitap ve Yayınevi, 1998), 6.

29 Fatma Varış, *Eğitimde Program Geliştirme Teori ve Teknikler*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 1988), 18.

ramı, hedefler doğrultusunda okul içi ve okul dışındaki tüm etkinlikleri kapsarken öğretim program ise belirli bir dersin konuları doğrultusundaki öğretim etkinliklerini içermektedir.³⁰ Bu yönüyle öğretim programı dersin etkili öğrenilmesi için uygulanan etkinliklerin tümü olarak tanımlanabilir.³¹

Küçükahmet, öğretim programını, eğitim programının amaçlarına uygun olarak öğrencilere bilgi ve beceri kazandırmak için planlanan ve uygulanan bir program olarak görmüş, eğitim programını öğretim programının genel bir kategorisi olduğunu, öğrenme-öğretme sürecinin içeriği, yöntemi ve değerlendirmesini kapsadığını ifade etmiştir.³²

Varış da öğretim programını; bilgi, beceri ve uygulamaya ağırlık vererek bunları öğrenciye eğitim programı amacı doğrultusunda kazandırmayı hedefleyen bir program olarak tanımlamış ve eğitim programı içerisinde önemli bir yere sahip olduğunu belirtmiştir.³³

Eğitim programı, öğrenenin okul içi ve okul dışı kazandığı tüm öğrenme yaşantıları olarak tanımlanırken öğretim programı; bireyin belirli bir ders ile ilgili bilgi beceri ve uygulamaların eğitim programı amaçları doğrultusunda öğrenciye kazandırılmasını sağlayan etkinliklerin tümü olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlardan da eğitim programının öğretim programına göre daha kapsamlı olduğu sonucu çıkmaktadır.

Öğretim programı ise, eğitim sürecinin temel unsurlarından biridir. Öğretim programı, öğrencilerin öğrenmesi gereken bilgi, beceri ve tutumları belirler ve bunların nasıl ölçüleceğini ve değerlendirileceğini gösterir. Öğretim programı, eğitimin amaçlarını içeriğini, yöntemlerini ve kaynaklarını sistematik bir şekilde planlamak için gereklidir. Öğretim

30 Demirel, *Eğitimde Program Geliştirme*, 6.

31 Murat Gökbalp, *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, (Ankara: Pegem Akademi, 2019), 4.

32 Leyla Küçükahmet, *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*, (İstanbul: Alkım Yayınevi, 1999), 9.

33 Varış, *Eğitimde Eğitimde Program Geliştirme Teori ve Teknikler*, 18.

programı sayesinde, öğrencilerin ihtiyaçlarına ve ilgi alanlarına uygun bir öğrenme ortamı sağlanır. Öğretim programı, aynı zamanda öğretmenlerin eğitim kalitelerini izlemelerine ve geliştirmelerine yardımcı olur.

1.3 2000 – 2021 İlköğretim DKAB Öğretim Programları

Sosyal, kültürel ve ekonomik alanlardaki değişim, iletişim imkanlarının artması, teknolojide meydana gelen gelişmeler, küreselleşme, eğitim ortamlarının çeşitlenmesi gibi sebepler eğitimde program geliştirme anlayışının sorgulanmasını ve çağın ihtiyaçlarına göre yeniden gözden geçirilip güncellenmesini zorunlu kılmıştır.³⁴ İlköğretim DKAB öğretim programları da bu ihtiyaçlar doğrultusunda güncellenmiş ve iyileştirilmiştir. Bu bağlamda 2000- 2021 yılları arasında dört kez ilköğretim DKAB öğretim programları yenilenerek uygulamaya konulmuştur. Bu başlık altında 2000, 2006, 2010 ve son olarak 2018 İlköğretim DKAB öğretim programlarının vizyon, amaç, içerik ve kazanımları genel olarak ele alınmıştır.

2000 İlköğretim DKAB öğretim programı din eğitimine yeni bir yaklaşım getirmiştir. Bu yaklaşıma göre din ile ilgili bilgiler iki ana gruba ayrılmaktadır. Kur'an temelli bilgiler ve Kur'an temelli olmayan bilgiler. Bu programda konular işlenirken, bu iki tür bilgi arasındaki farklılık göz önünde bulundurulacak ve öğrencilere bu farklılığın önemi vurgulanacaktır.³⁵2000 programında öğretmenin öğrencilerin gelişimine katkıda bulunmaları amaçlanarak, öğretmene rehber olma rolü verilmiştir. Programda bulunan dua ve sûrelerin ezberlenme zorunluluğunun olmadığı öğretmenlerin bu konuda baskı yapmamaları gerektiği ilk defa bu programda vurgulanmıştır. Programda geleneksel eğitim araçlarının yanında

34 Tuğrul Yürük, *Cumhuriyet Dönemi Din Öğretimi Program Anlayışları*, (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011), 151.

35 Yürük, *Cumhuriyet Dönemi Din Öğretimi Program Anlayışları*, 154.

öğrencilerin dikkatini çekmek ve katılımını artırmak için elektronik iletişim araçlarının da etkin bir şekilde kullanılması gerektiğine değinilmiştir. ³⁶Bu programda farklı inanç ve yaşam tarzlarına saygı duymanın başka bir ifadeyle hoşgörü davranışının önemi vurgulanmış ve bu konuda ilerleme kaydetmek için neler yapılması gerektiği tartışılmıştır.³⁷2000 öğretim programında amaçlar, bireyin ve toplumun gelişimine, kültürel ve evrensel değerlere uygun olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin eleştirel düşünme, sorgulama gibi temel becerileri kazanmaları ve günlük hayatta karşılaştıkları problemlere çözüm üretmeleri hedeflenmiştir.³⁸

2006 yılında hazırlanan İlköğretim DKAB öğretim programı insanı eğitimin merkezine koymuştur. Programın temel yaklaşımları, din bilimsel yaklaşım ve eğitimsel yaklaşım olarak iki başlık altında toplanmıştır. İslamiyet ile ilgili bilgiler, din bilimsel yaklaşımda Kur'an ve sünnet temel alınarak verilmiş, mezhep farklılıklarına değinilmemiş, ortak değerler vurgulanmıştır. Eğitimsel yaklaşımda ise, öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gelişimleri dikkate alınmış öğrenme alanı ve kazanımlar belirlenmiştir. Programın amacı öğrencilere din kültürü ve ahlak bilgisi kazandırarak onları iyi birer insan ve vatandaş olarak yetiştirmektir.³⁹ 2006 yılı İlköğretim DKAB öğretim programında eğitimde ezberci yöntemin yetersiz kaldığı öğrencilerin bilişsel becerilerini geliştirecek yapılandırmacı bir yaklaşıma ihtiyaç duyulduğu belirlenmiştir.⁴⁰ 2006 programında "kazanım" ifadesi, "hedef" ve "hedef davranış" ifadelerinin yerini almıştır. Bu değişiklik öğrencilerin ihtiyaç ve beklentilerine uygun bir yaklaşım belirlendiğini ortaya koymaktadır. Programda öğretmen ve öğrenci arasındaki roller net bir şekilde tanımlanmıştır. Öğrencilerin hem birbirleriyle hem de öğretmenleriyle etkili iletişim kurmaları ve böylece öğrenme süreçlerine katkıda

36 Yürük, *Cumhuriyet Dönemi Din Öğretimi Program Anlayışları*, 155.

37 Yürük, *Cumhuriyet Dönemi Din Öğretimi Program Anlayışları*,156.

38 Yürük, *Cumhuriyet Dönemi Din Öğretimi Program Anlayışları*, 160.

39 Yürük, *Cumhuriyet Dönemi Din Öğretimi Program Anlayışları*, 173.

40 Yürük, *Cumhuriyet Dönemi Din Öğretimi Program Anlayışları*, 174.

bulunmaları amaçlanmıştır.⁴¹ Öğrencilerin kavramları doğru bir biçimde öğrenmeleri ve uygulamaları 2006 programının amaçlarından biridir.⁴²

2006 ile 2000 İlköğretim DKAB öğretim programı arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. 2000 yılı öğretim programında yer alan bazı ünitelerin isimleri 2006 yılı öğretim programında değiştirilmiş bazı konular ise tamamen kaldırılmıştır.⁴³ Bu değişikliklerin nedeni ve sonuçları araştırılmalıdır.

2000 İlköğretim DKAB öğretim programı ile 2006 İlköğretim DKAB öğretim programında dersin amacı, içeriği ve kazanımları belirlenmektedir. Bahsi geçen bu iki programda gerek ahlaki gerek dini değerlerin öğrencilere kazandırılması ön plana çıkmaktadır. Bunlar iki programın benzerliklerine örnek gösterilebilir.

Programların benzer yönlerinin yanında farklı yönleri de bulunmaktadır. Bunlardan biri; 2006 öğretim programının yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda hazırlanması ve öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini, bireysel farklılıklarını, yaşantılarını dikkate alan daha güncel ve çağdaş bir program olması. 2000 İlköğretim DKAB öğretim programının ise daha geleneksel yaklaşımla hazırlanmasıdır.

2010 İlköğretim DKAB öğretim programının içeriği belirlenirken dinin ana unsurları göz önünde bulundurulmuştur. Programda mezhep ve din farklılıklarını aşan ve birlikte yaşamayı destekleyen bir yaklaşım benimsenerek İslam'ın kök değerleri verilmiştir. Eğitim gören çocukların din ile ahlak hakkında nesnel ve tarafsız bilgi edinmeleri, öğrencilerin birliktelikte yaşama bilincini kazanmaları hedeflenmiştir.⁴⁴ Dini kavramları doğru kullanan, dini bilgiyi deneyimlere göre yorumlayan, haklarını ve sorumluluklarını bilen, kendi inancı

41 Yürük, *Cumhuriyet Dönemi Din Öğretimi Program Anlayışları*, 176.

42 Yürük, *Cumhuriyet Dönemi Din Öğretimi Program Anlayışları*, 177.

43 Yürük, *Cumhuriyet Dönemi Din Öğretimi Program Anlayışları*, 181.

44 *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu* (Ankara: MEB, 2010),2.

dışında olanlara anlayışla yaklaşan ve farklı inançlar hakkında bilgi sahibi olan, vatanını seven, değerlerini bilen, üretken çevreye duyarlı bireyler yetiştirmek programın vizyonu olarak belirlenmiştir.⁴⁵

2010 İlköğretim DKAB programı hazırlanırken yapılandırmacı yaklaşım dikkate alınmıştır. Yapılandırmacı yaklaşımda öğrenen merkeze alınarak öğretmen rehber rolündedir. Programda öğrencilerin dini daha iyi açıklama, yorumlama ve ilişkilendirmeleri amacıyla DKAB dersiyle ilgili kavramların geliştirilmesi ve üzerinde durulması gerektiği vurgulanmıştır.⁴⁶

2010 DKAB programı, öğrencilerin değerleri etkinlikler yoluyla kazanmalarını sağlamayı hedeflemektedir. Öğrencinin bilgiyi bütüncül bir şekilde algılayıp değerlendirebilmesi için diğer dersler arasında ilişkilendirme yapılması planlanmıştır. Öğrenme aşamasında öğrenenin etkin rolde olması hedeflenmiştir. Programda vurgulanan konulardan biri de, araştırma, keşif ve problem çözme becerilerini geliştirebilmeleri için öğrencilere çözüm ve yaklaşımları tartışma fırsatı sunan ortamların oluşturulması gerekliliğidir.⁴⁷

Program hazırlanırken yeterli ve gerekli bilgi anlayışını esasına dayalı çalışmalar yapılmıştır. Öğrenen, öğretmenin kılavuzluğunda bilgiyi oluşturan rolündedir. Bu sebeple bilgi üretmeye dayalı yaklaşımlar temele alınmıştır. Bireysel farklılıklar ön planda tutulmuştur. Haklarını tanıyan, sorumluluklarını yerine getiren, toplumsal meselelere ilgi gösteren, çevreyle uyumlu, insana, hürriyete ve düşünceye saygı gösteren bireyler yetiştirmek programda temel alınan ilkelerdendir.⁴⁸

2018 İlköğretim DKAB Programın vizyonu; ülkesine, ahlakına ve inancına bağlı olan; çeşitlilik içinde saygılı yaşa-

45 İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı ve Kılavuzu, 8.

46 İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı ve Kılavuzu, 9.

47 İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı ve Kılavuzu, 10.

48 İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı ve Kılavuzu, 12.

mayı bilen, dinin insan hayatını nasıl şekillendirdiğini ve yön verdiğini kavrayan bireyler yetiştirmektir.⁴⁹

2018 İlköğretim DKAB öğretim programı öğrencilerin farklı zeka türlerine göre öğrenmelerini desteklemek amacıyla tasarlanmıştır. Bu programda öğrencilerin farklı zeka alanlarını geliştirmelerine ve becerilerini kullanmalarına olanak sağlayan öğrenci merkezli ve beceri temelli bir öğrenme yaklaşımı benimsenmiştir. Bu sayede öğrencilerin bireysel farklılıkları, ilgi alanları dikkate alınarak daha etkili ve kalıcı bir öğretim ortamı sağlanmıştır. 2018 programında öğrencilerin araştırma, problem çözme, iletişim kurma gibi temel beceriler geliştirmeleri hedeflenmiştir. Bu doğrultuda din ve ahlakla ilgili kavramların temelini oluşturmak, kavramlar arası ilişkilendirmeleri yapmak programın amaçlarındandır. Programda mezhep ve din farklılıklarını aşan kapsayıcı yaklaşımla, diğer dinler objektif bir şekilde öğrencilere sunulmuştur.⁵⁰

2010 İlköğretim DKAB programı ile 2018 İlköğretim DKAB programı arasında milli his ve ulusal düşüncenin gelişmesi açısından önemli farklılıklar bulunmaktadır. 2010 programı, milli his ile ulusal düşüncenin hem objektif hem de subjektif yönlerini kapsayan, kültürel, dini ve insani değerlere vurgu yapan millet ve ülke çıkarlarını her şeyin üstünde tutan bir anlayışa dayanmaktadır. 2018 İDKAB programında ise, milli duygu ve düşüncenin daha sade bir şekilde ele alındığı ayrıntılara girilmeden oluşturulduğu görülmektedir.⁵¹ Din ve ahlak öğretiminde mezheplerüstü bir yaklaşım benimseyen her iki program da, farklı inançlara saygıyı ve kapsayıcı bir anlayışı öğrencilere aktarmayı hedeflemiştir.⁵²

49 *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı* (Ankara: MEB, 2018), 9

50 *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı*, 8.

51 Seyyid Sancak, "Küreselleşen ve Değişen Değerler Bağlamında 2010- 2018 İDKAB Öğretim Programıyla Yetiştirilmek İstenen Model İnsan Tipi" *Dergiabant*, 7/13 (Mayıs, 2019) 101.

52 Sancak, "Küreselleşen ve Değişen Değerler Bağlamında 2010- 2018 İDKAB Öğretim Programıyla Yetiştirilmek İstenen Model İnsan Tipi", 105.

Söz konusu bu programların ikisinde de ahlaki eğitime ve değerler öğretimine önem verilmiştir. Milli ve manevi değerlerine saygı duyan, inançlı olmanın ve ibadet etmenin insan davranışları üzerindeki olumlu etkisinin bilincinde olan bireyler yetiştirmek amaçlanmıştır.⁵³

Yeni program, öğrencinin daha aktif katılımını sağlayan ve düzenli bir öğrenme ortamı sunan bir yapıya sahiptir. Yeni programa öğrencilerin gelişimlerine uygun temel dualar eklenmiştir. Programda kazanımlar azalırken ders saati süresi artırılmıştır. Yeni programın bazı ünite ve kazanımları öğrencilerin gelişim seviyelerine uygun değildir. Ayrıca programın bazı bölümlerinde ön öğrenme gerektiren konular yer almaktadır fakat programda bu ön öğrenmelere yeteri kadar yer verilmemiştir. Bu durum yeni programın iyileştirilmesi gereken bir yönüdür.⁵⁴

2. İlköğretim DKAB Öğretim Programı Kapsamında Tamamlanan Yüksek Lisans Tezleri

- Hasan Basri Çiçek, *Güncellenen İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri* (2019, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Hayati Tetik)
- Fatma Çapcıoğlu, *Din Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar Çerçevesinde İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının İncelenmesi* (2006, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Cemal Tosun)

53 Sancak, "Küreselleşen ve Değişen Değerler Bağlamında 2010- 2018 İDKAB Öğretim Programıyla Yetiştirilmek İstenen Model İnsan Tipi", 110.

54 Hayati Tetik, "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi 2010-2018 Öğretim Programı Ünite ve Kazanımları üzerine Bir değerlendirme", *Universal Journal of Theology* 3/1 (Mart 2018) 84.

- Fatma Betül Aybar, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında Kullanılan İçerik ve Etkinliklerin İnanç Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşmesine Katkısı* (2008, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Nurullah Altaş)
- Derya Güner, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında Ahlak Öğrenme Alanında Kullanılan Ayetlerin Din Öğretimi Açısından İncelenmesi* (2010, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Cemal Tosun)
- Anıl Ulu, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Derslerinde Kullandıkları Ölçme ve Değerlendirme Teknikleri ile Programın Önerdiği Tekniklerin Karşılaştırılması: Kahramanmaraş Örneği* (2011, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Yıldız Kızılabdullah)
- Vahdettin Şimşek, *İngiltere’de Devlet Okullarında Okutulan Din Eğitimi (RE) Dersi ile Türkiye’de Devlet Okullarında Okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin (4-8) Öğretim Programlarının Karşılaştırılması* (2014, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Yıldız Kızılabdullah)
- Fatih Gör, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında Merhamet Değeri* (2013, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Macid Yılmaz)
- Mustafa Fatih Ay, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Hoşgörü Değerinin Öğretimi*

(2013, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Nurullah Altaş)

- Ahmet Çakmak, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Adalet Değerinin Öğretimi* (2013, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Nurullah Altaş)
- Ali Gücen, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Bilimsellik Değerinin Öğretimi* (2014, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Nurullah Altaş)
- Fatma Kurt, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Sürecinde Alevilik Öğretimi* (2016, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Nurullah Altaş)
- Kenan Maden, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında Saygı Değerinin Yeri* (2017, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: İsmail Arıcı)
- Hatice Sibel Öztekin Ağır, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Sorumluluk Değeri İle İlgili Kazanımların Gerçekleşme Düzeyi* (2017, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: İsmail Bulut)
- Selim Demiryürek, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde İnançla İlgili Konuların Öğretimi*

(2010, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Mehmet Zeki Aydın)

- Rabia Yıldırım, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Hayâ Eğitimi* (2016, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Hüseyin Yılmaz)
- İsa Tekin Çimen, *İlköğretim Okullarındaki DKAB Dersi Öğretim Programında Ahlak Öğretimi* (2007, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Zeki Salih Zengin)
- Mahmut Nadir Okumuş, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Programlarında Farklı Din ve İnançların Öğretimi* (2013, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Zeki Salih Zengin)
- Osman Abalı, *İlk ve Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Çevre Eğitimi* (2014, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Tuğrul Yürük)
- Hatice Öncel, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programının Kültürlerarası Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (2013, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Şükrü Keyifli)
- Murat Arslandağı, *Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı ile Temel Dini Bilgiler Dersi Öğretim Programının Karşılaştırılması* (2015, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Bülent Çelikel)

- Büşra Duman, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Kitaplarında Özdenetim Değeri* (2021, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Şükrü Keyifli)
- Şule Kocalı, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersindeki Ahiretle İlgili Kazanımların Değerlendirilmesi* (2021, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Şükrü Keyifli)
- Sedanur Saka, *Fen ve Teknoloji Dersi ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programındaki Ortak Değerlerin Karşılaştırılması* (2014, Düzce Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Abdurrahman Kılıç)
- Elif Taşcıoğlu, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programının Değerlendirilmesi* (2005, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Muhammet Şevki Aydın).
- Zeynep Ayşe Akdağ, *Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Sure ve Dua Öğretimi: Malatya Örneği* (2016, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Süleyman Akyürek)
- Muhammed Salih Can, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İle Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Karakter Eğitimi Bağlamında İncelenmesi* (2021, Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Recep Kahramanoğlu)
- Coşkun Demirdaş, *İlköğretim 4. Sınıf Din Kültürü ve*

Ahlak Bilgisi Dersi Ünitelerinin Aktif Öğrenme Yöntemlerine Göre İşlenişi (2013, Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Osman Eğri)

- Bekir Çuhadar, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı ve Ders Kitaplarında Birlikte/ Bir Arada Yaşama Kültürü* (2017, Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Hüseyin Yılmaz)
- Büşra Adıyaman, *Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde İbadet Konularının Öğretiminde Mezhepler Üstü Yaklaşımın Ders Kitaplarına Yansımaları* (2021, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: İbrahim Aşlamacı)
- Süleyman Gümüş, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programının Program Geliştirme İlkeleri Açısından Bir Değerlendirmesi* (2013, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Fahri Kayadibi)
- Emine Ögülmüş Doğan, *Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarının Öğrenme Öğretme Süreçlerine Katkısı Bakımından Eğitsel Değeri* (2018, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Zarife Şeyma Arslan)
- Hacer Çeken, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında Zekât Konusunun Yeri ve Ders Kitaplarına Yansımaları* (2017, Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü

ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Ayhan Hıra)

- Gül Nihal Karagöz, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında Namaz Konusunun Yeri ve Ders Kitaplarına Yansımaları* (2019, Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Ahmet Emin Seyhan)
- Telat Yurtsever, *Değerler Sosyolojisi Açısından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Müfredatının Analizi* (2018, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Abdülkadir Zorlu)
- Ahmet Arslan, *Kırgızistan İlk ve Orta Öğretimindeki "AdeP Sabagı" Öğretim Programı ile Türkiyede'ki "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi" öğretim programının karşılaştırılması* (2012, Kırgızistan- Türkiye Manas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Kadiyan Boobekova)
- Fatih Kurt, *1982, 1992 ve 2000 İlköğretim Okulları Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Müfredatlarının Mukayesesi* (2002, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Mustafa Usta)
- Ayşe Acar, *İlköğretim 4. Ve 5. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi Dersi Müfredatlarının Mukayesesi (1949-2000)* (2006, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlahiyat Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Halis Ayhan)
- Hülya Balyiyen, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi 2000 Yılı Müfredatının Öğrenci Sosyal Gelişimine Katkısı Uygulama Sonuçları* (2007, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Din Eğitimi

Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Halis Ayhan).

- Perihan Kara, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretiminin Mevzuat ve Program Gelişimi (1949-2005)* (2007, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Halis Ayhan)
- Ayşe Ersan, *Sahih-i Müslim'deki Hadislerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programında Kazandırılması Öngörülen Değerler Açısından İncelenmesi* (2010, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlahiyat Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Emine Keskiner)
- Süleyman Alkan, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Kısa Surelerin Anlamlarının Açıklanması* (2010, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Mahmut Çamdibi)
- Hatice Aytemür Aykaç, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri (6, 7, 8. Sınıflar) Ahlak Öğrenme Alanının Öğrenci Davranışları Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi* (2011, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Emine Keskiner)
- Nur Art, *Ebu Davud'un Sünen'i Işığında İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Müfredatındaki Temizlikle İlgili Konuların Değerlendirilmesi* (2013, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Mehmet Faruk Bayraktar)
- Saliha Can Ören, *Program Geliştirme Açısından Din*

Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının İncelenmesi: 2000-2010, İstanbul Örneği (2013, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Banu Gürer)

- Zeliha Karağaç, *1980 Sonrası Türkiye’de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Programlarındaki Değişimler* (2013, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Mehmet Faruk Bayraktar)
- İlhan Coşkun, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin 2010 Yılı ve 2018 Yılı Öğretim Programlarının Din Eğitimi Açısından Karşılaştırılması -Merhamet Değeri Örneği-* (2019, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Mustafa Usta)
- Nur Keleş Kahraman, *Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında Yer Alan Hz. Muhammed (S.a.v) İle İlgili Ünitelerin Öğretim Programı Kazanımlarının Gerçekleşmesine Katkısı* (2019, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Ramazan Gürel)
- Betül Elmas, *6. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Müfredatının “İnanç, Hz. Muhammed, Ahlak” Öğrenme Alanı Öğrenci Kazanımlarının Öğretmenler Tarafından Değerlendirilmesi* (2017, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Mustafa Tavukçuoğlu)
- Emel Torun, *Ortaokul 5. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında Yer Alan Dini Kavram-*

ların Öğrenci Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi (2019, Necmettin Erbakan üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Fikret Karapınar)

- Mehmet Bal, *İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Müfredatında Yer Alan "Melek ve Ahiret İnancı" Adlı Ünitenin Kazanımlarını Elde Etme Düzeyleri İle Korku ve Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (2017, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: İbrahim Coşkun)
- Süleyman Özkan, *Alevi, Bektaşî Klasiklerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programındaki İnanç ve İbadet Konularına Göre İncelenmesi* (2019, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Muhammed Fatih Turanalp)
- Raif Özcan, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programlarındaki Ahlaki Davranışların Gerçekleşme Düzeylerini Etkileyen Sosyo- Kültürel Faktörlerin İncelenmesi* (2006, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Mevlüt Kaya)
- Tüba Özlem Özen, *1982 ve 2000 Yıllarında Kabul Edilen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programlarının Amaçları ve Konuları Yönünden Karşılaştırılması* (2004, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Mevlüt Kaya)

- Mustafa Çetin, *İlkokul ve Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Eleştirel Düşünme Becerisi Açısından Değerlendirilmesi* (2013, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Bayramali Nazıroğlu)
- Pınar Usta, *Din Eğitiminde Hoşgörü* (2003, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Recep Kaymakcan)
- Recep Almaz, *İlköğretim Okullarındaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programlarının Karşılaştırmalı Bir Değerlendirilmesi* (2003, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Recep Kaymakcan)
- İklima Betül Ertürk, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Allah'a İman Penceresinden Değerler Eğitimi* (2019, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Sevgi Coşkun Keskin)
- Hasan Akan, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Müfredatında Yer Alan Olumsuz Ahlaki Eğilimlerin Değerlendirilmesi* (2007, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Abdülkerim Bahadır)
- Sami Durgut, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Müfredatı Konularının İlköğretim Öğrencilerinin Dini Gelişim Niteliklerine Uygunluğu Meselesi* (2007, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Naim Şahin)
- Yasemin Tüter, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bil-*

gisi Altıncı Sınıf Ünitelerinin Çoklu Zekâ Kuramına Göre İşlenişi (2007, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Abdülkerim Bahadır)

- Fatma Erdoğan, *Çoklu Zekâ Kuramı Işığında İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi IV. Sınıf Konularının İşlenişi* (2008, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Abdullah Özbek)
- Muradiye Soyyiğitoğlu, *Yapılandırmacı Eğitim Anlayışı Işığında İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi IV. Sınıf Müfredatında (2007) Yer Alan Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyoruz, Temiz Olalım, Kur'an-ı Kerimi Tanıyalım, Üniteleriyle İlgili Örnek Ders İşlenişleri* (2008, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Ahmet Turan Yüksel)
- İsmail Tengirşen, *İlköğretim 6., 7. ve 8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programındaki Ahlak Ünitelerine Yapılandırmacı Eğitim Açısından Bir Yaklaşım* (2009, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Hayri Erten)
- Masume Nurten Güçlüer, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde; 5. Sınıf Ünitelerinin Yapılandırmacı Yaklaşım ve Çoklu Zekâ Kuramına Göre Hazırlanması* (2009, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Abdullah Özbek)
- Mahmut Ulu, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Müfredatında Yer Alan Okuma Parçalarının Öğrenci Kazanımları Açısından Değerlendirilmesi*

(2010, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Abdülkerim Bahadır)

- Fatih Çınar, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma (Isparta Örneği)* (2005, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Ramazan Buyrukçu)
- Aylin Cebeci, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Ahlaki Değerlerin Eğitimi ve Öğretimi* (2005, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Mustafa Öcal)

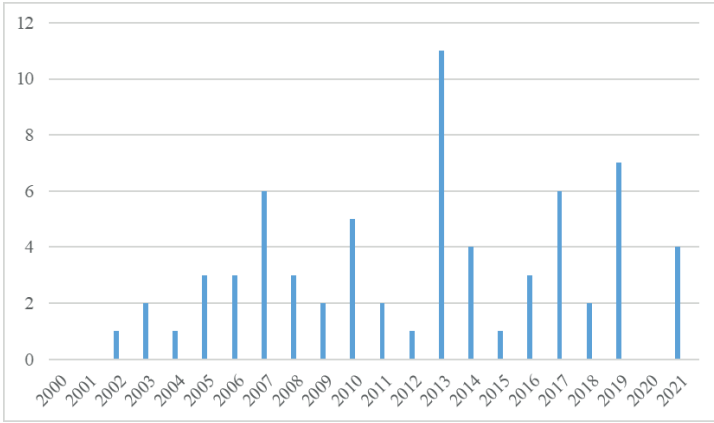
3. İlköğretim DKAB Öğretim Programı Kapsamında Tamamlanan Yüksek Lisans Tezleri ile İlgili Sayısal Veriler

Bu bölümde İlköğretim DKAB öğretim programlarıyla bağlantılı tamamlanan yüksek lisans tezleri ile ilgili sayısal veriler yer almıştır. Tezlerin yapıldıkları yıllara, üniversitelere, yapıldıkları anabilim dalına, konularına ve yöntemlerine göre dağılımı grafikler üzerinde gösterilerek analiz edilmiştir.

3.1 Tezlerin Yapıldıkları Yıllara Göre Dağılımı

Türkiye’de 2000-2021 yılları arasında İlköğretim DKAB öğretim programlarıyla bağlantılı lisansüstü tezlerin yıllara ilişkin dağılımı Grafik -1’de verilmiştir.

Grafik 1: Yüksek Lisans Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımı

Türkiye’de 2000-2021 yılları arasında İlköğretim DKAB öğretim programları ve programlarıyla bağlantılı yapılmış yüksek lisans tezleri incelendiğinde toplam 67 tez araştırmaya dahil edilmiştir.

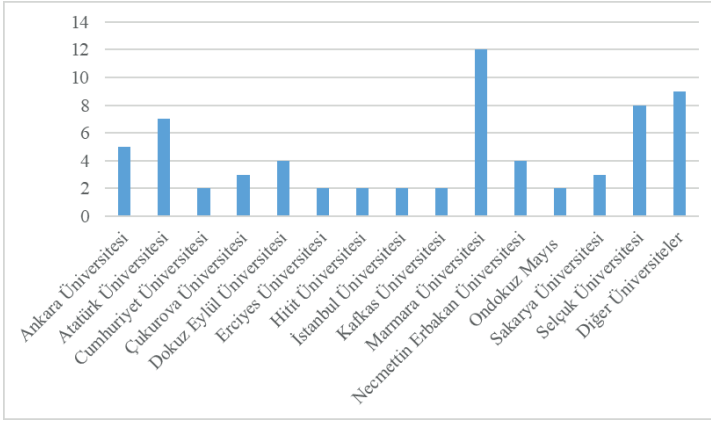
2000, 2001, 2020 yıllarında konuyla bağlantılı herhangi bir teze rastlanmamaktadır. Konuyla bağlantılı belirlenen yıllar içinde ilk çalışmanın Mustafa Usta danışmanlığında Fatih Kurt’un “1982, 1992 ve 2000 İlköğretim Okulları Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Müfredatının Mukayesesi” adlı çalışması olduğu görülmektedir.

Tezlerin yıllar içindeki dağılımı incelendiğinde en fazla yüksek lisans tezinin 11 adetle 2013 yılında yapıldığı görülmektedir. İlköğretim DKAB öğretim programlarıyla bağlantılı en fazla yüksek lisans tezinin yapıldığı yıl 2013’ten sonra 7 teze 2019 yılıdır. 2019 yılını altışar teze 2007 ve 2017 yılları takip etmektedir. 2010 yılında 5 tez 2014 ve 2021 yıllarında dörder tez, 2005, 2006, 2008 ve 2016 yıllarında üçer tez yapılmıştır. 2003, 2009, 2011 ve 2018 yıllarında yapılmış tez sayısının eşit olduğu görülmektedir. Yıllar içindeki dağılımda birer teze 2002, 2004, 2012 ve 2015 yıllarının İlköğretim DKAB öğretim programlarıyla bağlantılı en az çalışmanın yapıldığı yıllar olduğu görülmektedir.

3.2 Tezlerin Yapıldıkları Üniversitelere Göre Dağılımı

Türkiye’de 2000-2021 yılları arasında İlköğretim DKAB öğretim programlarıyla bağlantılı yapılmış tezlerin üniversitelere göre dağılımı Grafik-2 de verilmiştir.

Grafik 2: Yüksek Lisans Tezlerinin Üniversitelere göre dağılımı

Ülkemizde 2000-2021 yılları aralığında İlköğretim DKAB öğretim programlarıyla bağlantılı yüksek lisans tezlerinin üniversitelere göre dağılımı yapılırken iki ve daha fazla tez sayısı olan üniversite isimlerine grafikte yer verilmiş, bir tez sayısına sahip üniversiteler ise bu grafikte “Diğer Üniversiteler” başlığı altında gösterilmiştir. Ağrı Üniversitesi, Düzce Üniversitesi, Gaziantep Üniversitesi, İnönü Üniversitesi, Kırıkkale Üniversitesi, Kırızistan Üniversitesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Uludağ Üniversitesi olmak üzere dokuz üniversitede birer adet yüksek lisans teziyle toplam 9 tez yapılmıştır.

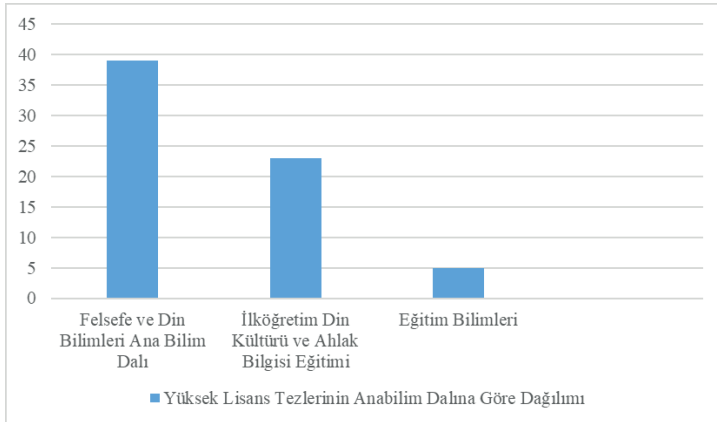
Grafik-2’ye bakıldığında diğer üniversiteler haricinde 14 üniversitede toplam 58 yüksek lisans tezi yapıldığı görülmektedir. Bu üniversitelerden en fazla çalışmayı 12 yüksek lisans

tez ile Marmara Üniversitesi vermiştir. Marmara Üniversitesini 8 yüksek lisans tezi ile Selçuk Üniversitesi takip etmektedir. Atatürk Üniversitesi 7 yüksek lisans tezi ile üçüncü sırada yer alırken Ankara Üniversitesi 5 yüksek lisans tezi ile 4. sırada yer almaktadır. Dokuz Eylül Üniversitesi ve Necmettin Erbakan Üniversitesi dörder tezle 5. sırada yer almaktadır. En az yüksek lisans tezi çalışmasının ise her bir üniversite için 2 adet tezle Cumhuriyet Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi, Hitit Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Kafkas Üniversitesi ile Ondokuz Mayıs üniversitesinde tamamlandığı görülmektedir.

3.3 Tezlerin Yapıldıkları Anabilim Dalına Göre Dağılımı

Türkiye’de 2000-2021 yılları arasında İlköğretim DKAB öğretim programlarıyla bağlantılı yapılmış tezlerin anabilim dalına göre dağılımı Grafik 3’teki gibidir.

Grafik 3: Tezlerin Yapıldıkları Anabilim Dalına Göre Dağılımı

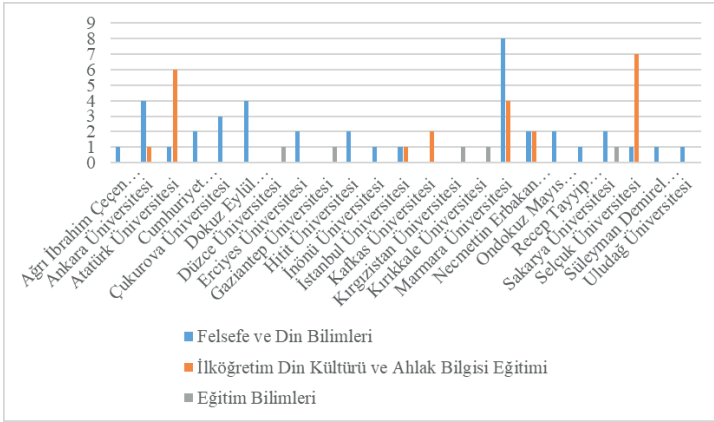
Türkiye’de İlköğretim DKAB öğretim programlarıyla ilgili belirtilen yıllar içerisinde yapılmış yüksek lisans tezlerinin anabilim dalına ilişkin grafiği incelendiğinde 39 tez ile en fazla tezin Felsefe ve Din Bilimleri ABD’de yapıldığı görülmektedir. Felsefe ve Din Bilimleri ABD’den sonra ikin-

ci olarak yüksek lisans tezlerinin 23 tezle İlköğretim DKAB Eğitimi ABD’de yoğunlaştığı, 5 adet yüksek lisans tezinin de Eğitim Bilimleri ABD’de tamamlandığı görülmektedir.

3.3.1 Tezlerin Yapıldıkları Anabilim Dalı Açısından Üniversitelere Göre Dağılımı

Tezlerin yapıldıkları anabilim dalı açısından üniversitelere göre dağılımı grafik 4’teki gibidir.

Grafik 4: Tezlerin Yapıldıkları Anabilim Dalı Açısından Üniversitelere Göre Dağılımı

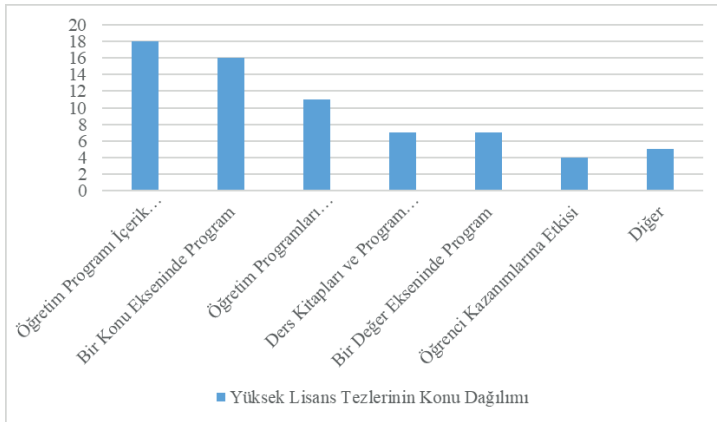
Tezlerin yapıldıkları anabilim dalı açısından üniversitelere dağılım grafiği incelendiğinde; Felsefe ve Din Bilimleri ABD’de en fazla tezin Marmara Üniversitesi (8 adet), daha sonra Ankara üniversitesi ve Dokuz Eylül Üniversitesi (dört adet) bünyesinde tamamlandığı görülmektedir. İlköğretim DKAB Eğitimi ABD’de ise en fazla yüksek lisans tezinin Selçuk üniversitesi (7 adet), Atatürk Üniversitesi (6 adet), Marmara Üniversitesi’nde (4 adet) tamamlandığı görülmektedir. Eğitim Bilimleri ABD’de tamamlanan yüksek lisans tezlerinin de Düzce üniversitesi (1), Gaziantep Üniversitesi (1), Kırğızistan Üniversitesi (1), Kırıkkale Üniversitesi (1), Sakarya Üniversitesi (1) bünyesinde olduğu görülmektedir.

3.4 Tezlerin Konularına Göre Dağılımı

Araştırmanın bu başlığı altında İlköğretim DKAB öğretim programıyla bağlantılı yapılmış yüksek lisans tezleri, inceledikleri konular açısından gruplandırılarak sayısal verilerle grafikte gösterilmiştir.

Eğitim programının amaçları doğrultusunda bilgi ve becerilerin okullarda bireye kazandırılmasını amaçlayan öğretim program, öğretimle ilgili tüm faaliyetleri kapsamaktadır.⁵⁵ Bu bağlamda İDKAB öğretim programına yönelik çalışmalar ele alınırken genel anlamda program, müfredat, üniteler, program ve ders kitaplarının karşılaştırılması gibi konular hakkında yapılmış çalışmalara araştırmada yer verilmiştir. Araştırmada temel alınan konular bunlar iken öğretim yöntemlerine yönelik çalışmalara araştırmada yer verilmeyerek konu sınırlandırılmıştır.

Grafik 5: Yüksek Lisans Tezlerinin Konu Açısından Dağılımı

İlköğretim DKAB öğretim programları kapsamında tamamlanan yüksek lisans tezlerinin konu dağılımını incelendiğinde, öğretim programı içerik analizi konulu 18 adet yüksek lisans tezi olduğu görülmektedir. İçerik analizi konulu tez-

55 Leyla Küçükahmet, *Eğitim Programları ve Öğretim* (Ankara: Gazi Kitabevi, 1997), 5-6.

lerde; 2000-2001, 2006, 2010, 2012, 2018-2019 yıllarında güncellenen öğretim programları; dini çoğulculuk, öğrencilerin sosyal gelişimine katkısı, programdaki kavramların öğrenci seviyesine uygunluğu, yapılandırmacı yaklaşım ve çoklu zekâ kuramı gibi çeşitli değişkenlerle analiz edilmiştir, 2000 yılı öğretim programı din eğitiminde yeni yaklaşımlar çerçevesinde Mezheplerüstü, Doktriner, Mezheplerarası, Sorgulayıcı ve Fenomonolojik Din Öğretimi açısından incelenirken 2010 yılı öğretim programı ise program geliştirme ilkeleri doğrultusunda değerlendirilmiştir. 2017 yılında uygulanmakta olan öğretim programı da değerler sosyolojisi açısından ele alınmıştır.

16 adet yüksek lisans tezinde öğretim programı “Alevilik, inanç, hayâ, ahlak, farklı dinlerin öğretimi, çevre eğitimi, ahiret, bir arada yaşama kültürü, zekat ve namaz, sûre ve dua konuları ekseninde değerlendirilmiştir. Bu konular kapsamında öğretim programını inceleyen çalışmalardan zekat, namaz ve bir arada yaşama kültürü konulu çalışmalarda aynı zamanda ders kitapları da incelenmiştir.

11 adet tezde öğretim programlarının, öğretim programları ilkeleri doğrultusunda mukayesesi yapılmıştır. Bu grupta yer alan çalışmalarda İlköğretim DKAB öğretim programları dersler, yıl ve sınıf bazında mukayese edilmiştir. 2010-2018 yılı öğretim programları din eğitimi açısından karşılaştırılmıştır.1982- 2000 İlköğretim DKAB öğretim programları konu, amaç açısından iki farklı çalışmada karşılaştırılmıştır. İngiltere’de devlet okullarında okutulan din eğitimi programı ile Türkiye’de okutulan (4-8) DKAB öğretim programı karşılaştırılmıştır. Dersler baz alınarak öğretim programlarının mukayesesi yapılmıştır. DKAB öğretim programıyla Temel Dini Bilgiler dersi öğretim programının karşılaştırılması, Fen ve Teknoloji dersi ile DKAB dersi öğretim programlarındaki ortak değerlerin karşılaştırılması, Sosyal Bilgiler dersi ile DKAB dersi öğretim programlarının karakter eğitimi bağlamında karşılaştırılması bu konuya örnek çalışmalardandır. Bu grupta yer alan bir diğer çalışmada

ise 1949-2000 öğretim programlarının 4 ve 5. sınıf mukayese-
sesi yapılmıştır.

7 adet yüksek lisans tezinde öğretim program; merhamet, hoşgörü, adalet, bilimsellik, saygı, sorumluluk değerleri ekseninde incelenmiştir. Hoşgörü konulu iki çalışmadan biri öğretim programıyla birlikte ders kitaplarını da konu edinmiştir.

Ders kitapları ve program karşılaştırılması 7 adet tezde yapılmıştır. Bu çalışmalarda ders kitaplarında özdenetim değeri, ibadet konularının mezheplerüstü yaklaşımla ders kitaplarına yansması gibi konuların yanında öğretim programlarına değinilmiş, ayrıca ders kitaplarındaki bir konunun içerik ve etkinliklerin programdaki kazanımların gerçekleşmesine etkisi araştırılarak ders kitaplarının öğrenme-öğretme sürecindeki eğitsel değeri tespit edilmiştir.

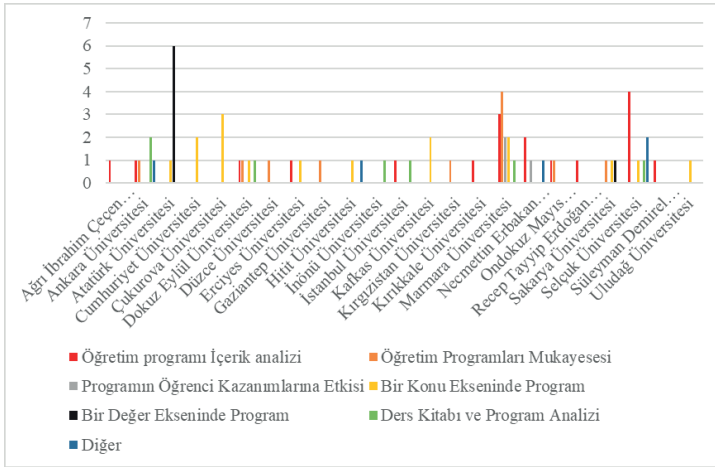
Ders kitaplarındaki bir konunun programdaki bir kazanımı, programın öğrenci kazanımlarına etkisi 4 adet tezde araştırılmıştır.

Bahsi geçen konular dışında 5 adet yüksek lisans tezinde öğretim programının yanında, programın önerdiği yöntem ve teknikler ile örnek ders işlenişleri, 5E modeline göre programdaki konularla ilgili etkinlik örnekleri gibi çalışmalar tamamen program odaklı olmayıp fakat içeriğinde programı da incelediği için diğer başlığı altında gruplandırılmıştır.

3.4.1 Yüksek Lisans Tezlerinin Konu Açısından Üniversitelere Göre Dağılımı

Yüksek Lisans Tezlerinin Konu Açısından Üniversitelere Göre Dağılımı grafik 6'daki gibidir.

Grafik 6: Yüksek Lisans Tezlerinin Konu Açısından Üniversitelere Göre Dağılımı

- Yüksek lisans tezlerinin konu açısından üniversitelere dağılım grafiği incelendiğinde öğretim programı içerik analizi konulu yüksek lisans tezlerinin Selçuk (4), Marmara (3), Necmettin Erbakan (2), Ağrı İbrahim Çeçen (1), Ankara (1), Dokuz Eylül (1), Erciyes (1), İstanbul (1), Kırıkkale (1), Ondokuz Mayıs (1), Recep Tayyip Erdoğan (1), Süleyman Demirel (1) Üniversitesi bünyesinde,
- “Öğretim Programları Mukayesesi” konulu yüksek lisans tezlerinin Marmara Üniversitesi (4), Ankara (1), Dokuz Eylül (1), Düzce (1), Gaziantep (1), Kırğızistan (1), Ondokuz Mayıs (1), Sakarya (1) Üniversitesi bünyesinde,
- “Programın Öğrenci Kazanımlarına Etkisi” konulu yüksek lisans tezlerinin Marmara (2), Necmettin Erbakan (1) Üniversitesi bünyesinde,
- “Bir Konu Ekseninde Program” konulu yüksek lisans tezlerinin Çukurova (3), Cumhuriyet (2), Kafkas (2), Marmara (2), Atatürk (1), Dokuz Eylül (1), Erciyes (1), Hitit (1), Sakarya (1), Selçuk (1), Uludağ

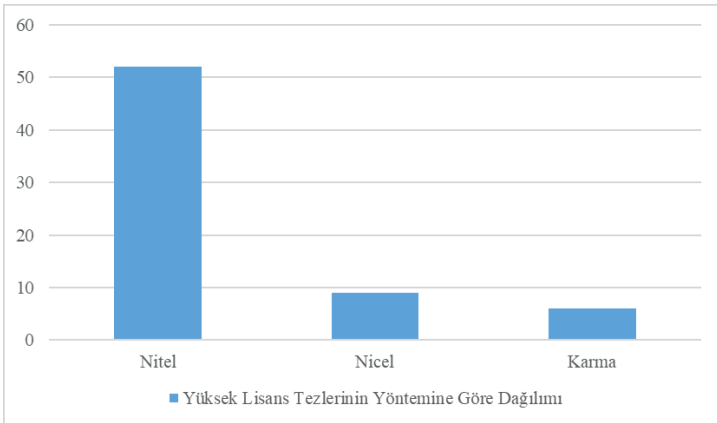
(1) üniversitesi bünyesinde,

- “Bir Değer Ekseninde Program” konulu yüksek lisans tezlerinin Atatürk (6), Sakarya (1), Üniversitesi bünyesinde,
- Son olarak “Ders Kitabı ve Program Analizi” konulu yüksek lisans tezleri Atatürk (2), Dokuz Eylül (1), İnönü (1) İstanbul (1), Marmara (1), Selçuk (1) Üniversitesi bünyesinde tamamlandığı görülmektedir.
- Ankara (1), Hitit (1), Necmettin Erbakan (1), Selçuk (2) Üniversitesi bünyesinde, bu başlıklara dahil edilmeyen “Diğer” olarak ifade edilen programın önerdiği yöntem ve teknikler, örnek ders işlemleri, konularla ilgili etkinlik örnekleri vb. konular bağlamında tamamlanmış tezler görülmektedir.

3.5 Tezlerin Yöntemlerine Göre Dağılımı

Bu başlık altında İlköğretim DKAB öğretim programları kapsamında tamamlanan yüksek lisans tezleri kullandıkları yöntem açısından incelenmiş, araştırmaya dahil edilen tezlerde nitel, nicel, karma yöntemlerin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Grafik 7: Yüksek Lisans Tezlerinin Yöntemine Göre Dağılımı

İlköğretim DKAB dersi öğretim programı kapsamında tamamlanan 67 adet yüksek lisans tezi yöntemine göre incelenmiştir.

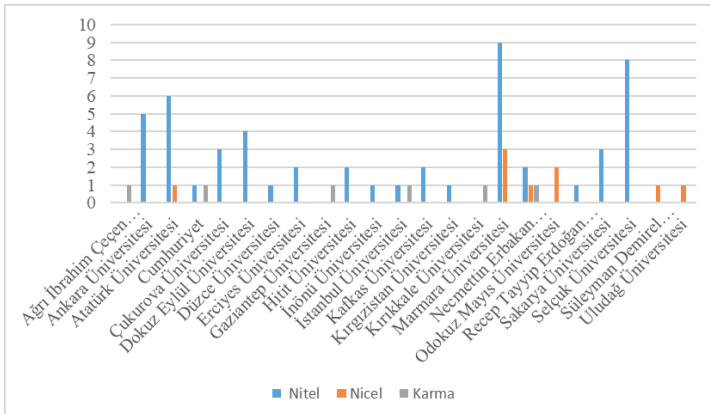
Tezlerin yöntemine göre dağılımı analiz edildiğinde en fazla nitel yöntemin (52 adet), daha sonra nicel yöntemin (9 adet) kullanıldığı ve en az kullanılan yöntemin ise karma yöntem (6) olduğu dikkat çekmektedir.

Tezlerin yöntemine göre dağılımı analiz edildiğinde en fazla nitel yöntem (52 adet), daha sonra nicel yöntem (9 adet) kullanıldığı, en az kullanılan yöntemin ise karma yöntem (6) olduğu dikkat çekmektedir.

3.5.1 Yüksek Lisans Tezlerinin Yöntem Açısından Üniversitelere Göre Dağılımı

Yüksek Lisans Tezlerinin Yöntem Açısından Üniversitelere Göre Dağılımı grafik 8'deki gibidir.

Grafik 8: Yüksek Lisans Tezlerinin Yöntem Açısından Üniversitelere Göre Dağılımı

Tezlerin kullandığı yöntem açısından üniversitelere dağılım grafiği, incelendiğinde; 52 adet yüksek lisans tezinde nitel yöntemlerin kullanıldığı ve sayıca çokluk yönünden ilk

üç sırada Marmara (9), Selçuk (8), Atatürk (6) üniversitelerinin olduğu görülmektedir. Nicel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı dokuz tezin üç tanesi Marmara Üniversitesine, iki tanesinin 19 Mayıs Üniversitesine ait olduğu; Atatürk Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Süleyman Demirel ve Uludağ Üniversitesine ait birer tezin de nicel yöntemlerle tamamlandığı görülmektedir.

Hem nitel hem nicel yöntemlerin birarada kullanıldığı bir diğer ifade ile karma yöntemlerin kullanıldığı 6 adet yüksek lisans tezinin Ağrı İbrahim Çeçen (1), Cumhuriyet (1), Gaziantep (1), İstanbul (1), Kırıkkale (1) ve Necmettin Erbakan (1) Üniversiteleri tarafından yapıldığı tespit edilmiştir.

Sonuç

Araştırmamızın bu bölümünde, çalışmamız boyunca elde ettiğimiz sonuçları ve bunlara dayalı olarak geliştirdiğimiz önerileri sunmaktayız.

Türkiye’de 2000 – 2021 yılları din eğitimi alanında İlköğretim DKAB öğretim programları konulu tamamlanmış yüksek lisans tezlerinin konu ve yöntem açısından incelendiği bu çalışmada 67 adet yüksek lisans tezi analiz edilmiştir. Bu araştırma ile iki amaca ulaşılmak istenmektedir.

- İlköğretim DKAB öğretim programlarıyla ilgili yapılmış yüksek lisans tezlerinin bir değerlendirmesini yaparak konuya bütüncül bir bakış açısı kazandırmak ve araştırmacıların tekrara düşmeden özgün çalışmalar ortaya koymasına yardımcı olmaktadır.

- İlköğretim DKAB öğretim programı ve bağlantılı konular ile alakalı ileride yapılacak olan çalışmalara kaynak oluşturmaktır.

Araştırma neticesinde ulaşılan sonuç ve tespitlere aşağıda yer verilmiştir.

- İlköğretim DKAB öğretim programları ve bağlantılı toplam 67 teze ulaşılmış ve bu tezler üzerinde değerlendirme yapılmıştır.

- İlköğretim DKAB öğretim programlarıyla ilgili yapılmış çalışmaların üniversitelere göre dağılımı incelendiğinde toplamda 23 üniversitenin bu konuda araştırma yaptığı; en fazla çalışmanın ise sırasıyla Marmara (12 adet), Selçuk (8 adet), Atatürk (7 adet) Üniversitesinde tamamlandığı görülmüştür.

- 2000-2021 yılları arasında ilgili konu kapsamında tamamlanan yüksek lisans tezleri yapıldıkları ABD açısından incelendiğinde;

- Değerlendirmeye alınan tezlerin Felsefe ve Din Bilimleri, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi, Eğitim Bilimleri, olmak üzere üç anabilim dalında tamamlandığı gözlemlenmiştir.

- Konuyla ilgili en fazla çalışma 39 yüksek lisans teziyle Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalında verilmiştir. İkinci olarak İlköğretim DKAB Eğitimi Ana Bilim Dalında konuyla ilgili 23 yüksek lisans tezi tamamlanmıştır. Eğitim Bilimleri ABD’de tamamlanan yüksek lisans tezleri ise 5 adettir.

- İlköğretim DKAB öğretim programlarıyla bağlantılı Felsefe ve Din Bilimleri ABD’de, en fazla yüksek lisans tezi veren ilk üç üniversite sırasıyla Marmara (6 adet), Ankara (4 adet) ve Dokuz Eylül (4 adet) Üniversiteleridir.

İlköğretim DKAB Eğitimi ABD’de en fazla yüksek lisans tezinin tamamlandığı ilk üç üniversite; Selçuk (7 adet), Atatürk (6 adet) ve Marmara (4 adet) Üniversiteleridir.

Eğitim Bilimleri ABD’inde tamamlanan yüksek lisans tezleri birer adet olmak üzere Düzce, Gaziantep, Kırgızistan, Kırıkkale ve Sakarya Üniversitelerine aittir.

- İlköğretim DKAB öğretim programları kapsamında

tamamlanan yüksek lisans tezleri incelediği konular yönünden değerlendirildiğinde en çok sırasıyla “Öğretim Programı İçerik Analizi”, “Öğretim Programları Mukayesesi”, “Programın Öğrenci Kazanımlarına Etkisi”, “Bir Konu Ekseninde Program”, “Bir Değer Ekseninde Program”, “Ders Kitabı ve Program Analizi” başlıkları ön plana çıkmaktadır. Bunun yanında programın önerdiği yöntem ve teknikler, örnek ders işlemleri, etkinlik örnekleri vb. konulu çalışmalar da mevcuttur.

- Araştırma kapsamında tamamlanan yüksek lisans tezleri kullanılan yöntem açısından değerlendirildiğinde nicel, nitel ve karma yöntemleri karşımıza çıkmaktadır. En fazla nitel (52 adet) yöntem kullanılmıştır. Nicel (9 adet) ve karma yöntemin ise (6 adet) nitel yönteme göre daha az kullanıldığı dikkat çekmektedir.

Araştırma sonucuna göre İlköğretim DKAB öğretim programlarıyla bağlantılı yapılmış yüksek lisans tezlerinin sayılarının azlığına dayanarak, Türkiye’de bu kapsamdaki çalışmaların yeterli düzeyde ve çeşitlilikte olmadığı görülmüştür.

Nitel yöntemler nicel ve karma yöntemlere göre daha fazla tercih edilmiştir. Bu alanda nicel çalışmaların artırılması gerekmektedir. Çünkü bu çalışmalar hem teorik hem de uygulamalı bilgi üretimine katkı sağlar. Nicel veriler araştırma sorularına sayısal verilerle cevap vererek olguların ölçülmesi ve karşılaştırılması imkânı sunar. Bu alanda yapılmış nicel çalışmaların sayısı ve kapsamı yeterli değildir. Bu nedenle bu alanda daha fazla nicel çalışma yapılması, hem akademik hem de toplumsal fayda sağlayacaktır.

Yüksek lisans tezleri konu yönünden değerlendirildiğinde; özellikle çalışmaların yoğunlaştığı program içerik analizi ve mukayeseli değerlendirme konularında, programın uygulama sürecinin her aşamasında aktif rol oynayan DKAB öğretmenlerinin de görüşlerinin yer verildiği çalışmaların artırılması gerektiği düşünülmektedir. DKAB öğretmenlerinin

deneyimleri ve önerileri programın geliştirilmesinde katkı sağlayabilir. Öğretmenlerin deneyimleri, dersin işlenişinde karşılaştıkları sorunları, başarılarını ve öğrencilerin geri bildirimlerini yansıtmaktadır. Bu kapsamda öğretmenlerin önerileri programın eksikliklerini, güncellenmesi gereken noktaları ve iyileştirilmesi mümkün olan alanları ortaya koyar. Bundan dolayı program geliştirmede öğretmenlerin katkısını artırmak amacıyla bu yönde çalışmalar artırılmalıdır.

Öğretim programlarında bir değer incelendiği çalışmaların yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Bu yönde yapılmış yüksek lisans tezleri; merhamet, hoşgörü, adalet, bilimsellik, saygı değerini öğretim programı kapsamında incelemiştir.

Kök değerler, toplumun temelini oluşturan ve bireylerin davranışlarını yönlendiren manevi kavramlardır. Bu değerler, öğrencilere örgün eğitimde öğretim programı aracılığıyla kazandırılmaya çalışılmaktadır. Ancak kök değerlerin eğitiminde yeterli akademik çalışmalar yapılmamıştır. Özellikle din eğitimi alanında, kök değerlerin öğrencilerin kişilik gelişimine katkısını araştıran çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda yardımseverlik, vatanseverlik, sevgi, sabır ve özdenetim gibi kök değerlere yönelik çalışmaların artırılması gerekmektedir. Bu çalışmalar hem din eğitimi hem de toplumsal barış açısından önemli sonuçlar doğurarak, din eğitimi hem bireysel hem de toplumsal düzeyde daha işlevsel hale getirir.

KAYNAKLAR

- Arslantürk, Zeki – Amman, M. Tayfun. *Sosyoloji*. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 4. Basım, 2001.
- Aydın, Ali Rıza. “İnanma İhtiyacı ve Dini Rituellere Psikolojik Değeri”. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 9/2 (Nisan 2009), 87-100.
- Baş, Gökhan – Ömer Bayhan. “Türkiye’de Değerler Eğitimi Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Farklı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi”. *Değerler Eğitimi Dergisi* 10/24 (Aralık 2012), 55-77.
- Bilgin, Beyza. “Din Eğitiminin Genel Eğitimdeki Yeri”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24/1 (1981), 469-483.
- Çoştur, Yakup. “O.M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalında Tamamlanmış Lisansüstü Tezler Üzerine Bir Araştırma”. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22/22 (Mayıs 2006), 231-232.
- Çınar, Fatih. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim Programının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Demirel, Özcan. *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Kardeş Kitap ve Yayınevi, 1998.
- Gökalp, Murat. *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi, 2019.
- Halis, Ayhan. “Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimine Genel Bir Bakış: Atatürk’ün İslam Dini ve Din Eğitimi Hakkındaki Görüşleri”. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18 (Ocak 2000), 21.
- İbn Haldun. *Mukaddime*. hzl. Süleyman Uludağ. İstanbul: Dergah Yayınları, Ciltli 2. Baskı, 2020.
- Kızılabdullah, Yıldız. “İlahiyat Fakültelerinin Kuruluşundan Bugüne Din Eğitimi Bilimi Alanında Yapılan Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme”. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi* 1 (Şubat 2009), 305-314.

- Kızılabdullah, Yıldız. “Kavramsal Çerçeve: Eğitim Öğretim ve Din”. *Din Eğitimi El Kitabı*. ed. Recai Doğan - Remziye Ege 55. Ankara: Grafiker, 5. Basım, 2017.
- Küçükahmet, Leyla. “Öğretimde Planlama ve Değerlendirme”. İstanbul: Alkım Yayınevi, 10. Basım, 1999.
- Küçükahmet, Leyla. *Eğitim Programları ve Öğretim*. Ankara: Gazi Kitabevi, 8. Basım, 1997.
- Kobyay, Murat “İbn Haldun’un Toplum ve Toplumsal Davranış Tasavvuru”, *İlahiyat Alanında Uluslararası Araştırma ve Derlemeler: Mart 2023*, ed. Arslan Karaoğlan, 141-154. Ankara: Serüven Yayınevi, 2023.
- Kobyay, Murat. *Sosyal Bilimler ve Dini İlimlerde Davranış Kuramları*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2012.
- Mustafa Köylü - Bayramalı Nazıroğlu. “İlköğretimde Din Eğitimi”. *Din Eğitimi* ed. Mustafa Köylü- Nurullah Altaş. 149-150. İstanbul: Ensar, 10. Basım, 2019.
- Nurullah Altaş - İsmail Arıcı. “Din Eğitiminin Bilimselleşme Süreci”. *Din Eğitimi*. ed. Mustafa Köylü - Nurullah Altaş. 70. İstanbul: Ensar, 10. Basım, 2019.
- Okumuşlar, Muhittin. “Din Eğitiminin Bilimselleşmesi/ Neliği”. *Din Eğitimi El Kitabı*. ed. Recai Doğan- Remziye Ege. 61. Ankara: Grafiker, 5. Basım, 2017.
- Oral, Behçet - Yazar, Taha. *Eğitimde Program Geliştirme ve Değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi, 1. Basım, 2017.
- Öcal, Mustafa. “Türkiye’de Din Eğitimi Tarihi Literatürü”. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 6/12 (2008), 399-430
- Özdemir, Soner Mehmet. “Eğitimde Program Değerlendirme ve Türkiye’de Eğitim Programlarının Değerlendirme Çalışmalarının İncelenmesi”. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 6/2 (Aralık 2009), 127.
- Sancak, Seyyid. “Küreselleşme ve Değişen Değerler Bağlamında 2010- 2018 İDKAB Öğretim Programıyla Yetiştirilmek İstenen Model İnsan Tipi”. *Dergiabant* 7/13 (Mayıs 2019) 94-115.
- Tetik, Hayati. “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi 2010-

2018 Öğretim Programı Ünite Kazanımları Üzerine Bir Değerlendirme”. *UniversalJournal of Theology* 3/1 (Mart 2018), 64-86.

Tosun, Cemal. *Din Eğitimi Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Akademi, 9. Basım, 2017.

Varış, Fatma. *Eğitimde Program Geliştirme Teori ve Teknikler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 4. Basım, 1988.

Yavuz, Kerim. *Çocukta Dinî Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1983.

Yavuz, Kerim. *Günümüzde Din Eğitimi*. Adana: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1998.

Yorulmaz, Bilal. “Türkiye’de Din Eğitimi Alanında Yapılan Lisansüstü Çalışmalar Hakkında Genel Bir değerlendirme”. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi* 12/46 (Temmuz 2016) 43.

Yürük, Tuğrul. “İlk ve Ortaöğretimde Din Öğretimi (Din Dersleri)”. *Din Eğitimi El Kitabı*. ed. Recai Doğan - Remziye Ege. 135. Ankara: Grafiker, 5. Basım, 2017.

Yürük, Tuğrul. *Cumhuriyet Dönemi Din Öğretimi Program Anlayışları*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.

Yüksek Lisans Tezleri

Abalı, Osman. *İlk ve Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Çevre Eğitimi*. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.

Acar, Ayşe. *İlköğretim 4. Ve 5. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi Dersi Müfredatlarının Mukayesesi (1949-2000)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.

Adıyaman, Büşra. *Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde İbadet Konularının Öğretiminde Mezheplerüstü Yaklaşımın Ders Kitaplarına Yansımaları*. Malatya: İnönü Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2021.

Akan, Hasan. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Müfredatın-*

da Yer Alan Olumsuz Ahlaki Eğilimlerin Değerlendirilmesi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.

Akdağ, Zeynep Ayşe. *Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Sure ve Dua Öğretimi: Malatya Örneği.* Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.

Alkan, Süleyman. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Kısa Surelerin Anlamalarının Açıklanması.* İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Almaz, Recep. *İlköğretim Okullarındaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programlarının Karşılaştırmalı Bir Değerlendirmesi.* Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003.

Arslan, Ahmet. *Kırgızistan İlk ve Ortaöğretimindeki "Adep Sabagı" Öğretim Programı ile Türkiye'deki "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi" öğretim programının karşılaştırılması.* Kırgızistan: Kırgızistan - Türkiye Manas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.

Arslandağı, Murat. *Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı ile Temel Dini Bilgiler Dersi Öğretim Programının Karşılaştırılması.* İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.

Art, Nur. *Ebu Davud'un Sünen-i Işığında İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Müfredatındaki Temizlikle İlgili Konuların Değerlendirilmesi.* İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.

Ay, Mustafa Fatih. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Hoşgörü Değerinin Öğretimi.* Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.

Aybar, Fatma Betül. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında Kullanılan İçerik ve Etkinliklerin İnanç Öğrenme Alanı Kazanımlarının Gerçekleşmesine Katkısı (Ders Kitaplarına Dayalı İçerik Analizi).* Ankara: Ankara Üniver-

- sitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Aykaç, Hatice Aytemür. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri (6,7,8. Sınıflar) Ahlak Öğrenme Alanının Öğrenci Davranışları Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Bal, Mehmet. *İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Müfredatında Yer Alan "Melek ve Ahiret İnanıcı" Adlı Ünitenin Kazanımlarını Elde Etme Düzeyleri ile Korku ve Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Can Ören, Saliha. *Program Geliştirme Açısından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının İncelenmesi: 2000-2010, İstanbul Örneği*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Can, Muhammed Salih. *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi ile Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Karakter Eğitimi Bağlamında İncelenmesi*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Coşkun, İlhan. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin 2010 Yılı ve 2018 Yılı Öğretim Programlarının Din Eğitimi Açısından Karşılaştırılması*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Çakmak, Ahmet. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Adalet Değerinin Öğretimi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Çapcıoğlu, Fatma. *Din Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar Çerçevesinde İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının İncelenmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Çeken, Hacer. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programında Zekât Konusunun Yeri ve Ders Kitaplarına Yansımaları*. Kars: Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Çetin, Mustafa. *İlkokul ve Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi*

- Dersinin Eleştirel Düşünme Becerisi Açısından Değerlendirilmesi*. Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Çınar, Fatih. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma (Isparta Örneği)*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Çiçek, Hasan Basri. *Güncellenen İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri*. Ağrı: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Çimen, İsa Tekin. *İlköğretim Okullarındaki DKAB Dersi Öğretim Programında Ahlak Öğretimi*. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Çuhadar, Bekir. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı ve Ders Kitaplarında Birlikte/ Bir Arada Yaşama Kültürü*. Çorum: Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Demirdağ, Coşkun. *İlköğretim 4. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Ünitelerinin Aktif Öğrenme Yöntemlerine Göre İşlenişi*. Çorum: Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Demiryürek, Selim. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde İnançla İlgili Konuların Öğretimi*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans Tezi, 2010.
- Duman, Büşra. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında Özdenetim Değeri*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Durgut, Sami. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Müfredatı Konularının İlköğretim Öğrencilerinin Dini Gelişim Niteliğine Uygunluğu Meselesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Elmas, Betül. *6. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Müfredatının "İnanç, Hz. Muhammed ve Ahlak" Öğrenme Alanı Öğrenci Kazanımlarının Öğretmenler Tarafından Değerlen-*

- dirilmesi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Erdoğan, Fatma. *Çoklu Zekâ Kuramı Işığında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi IV. Sınıf Konularının İşlenişi*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Ersan, Ayşe. *Sahih-i Müslim'deki Hadislerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programında Kazandırılması Öngörülen Değerler Açısından İncelenmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Ertürk, İklîma Betül. *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Allah'a İman Penceresinden Değerler Eğitimi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Gör, Fatih. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında Merhamet Değeri*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Gücen, Ali. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Bilişimsellik Değerinin Öğretimi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Güçlüer, Masume Nurten. *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde; 5. Sınıf Ünitelerinin Yapılandırma Yaklaşımı ve Çoklu Zekâ Kuramına Göre Hazırlanması*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Gümüş, Süleyman. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programının Program Geliştirme İlkeleri Açısından Bir Değerlendirilmesi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Güner, Derya. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında Ahlak Öğrenme Alanında Kullanılan Ayetlerin Din Öğretimi Açısından İncelenmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Kara, Perihan. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretiminin Mevzuat ve Program Gelişimi (1949-2005)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.

- Karaağaç, Zeliha. *1980 Sonrası Türkiye’de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Programlarındaki Değişimler*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Karagöz, Gül Nihal. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında Namaz Konusunun Yeri ve Ders Kitaplarına Yansımaları*. Kars: Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Keleş, Kahraman, Nur. *Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında Yer Alan Hz. Muhammed (s.a.v.) ile İlgili Ünitelerin Öğretim Programı Kazanımlarının Gerçekleşmesine Katkısı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Kocalı, Şule. *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Ahiretle İlgili Kazanımların Değerlendirilmesi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Kurt, Fatih. *İlköğretim Okullarındaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programlarının Karşılaştırmalı Bir Değerlendirilmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- Kurt, Fatma. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Sürecinde Alevilik Öğretimi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Maden, Kenan. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında Saygı Değerinin Yeri*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Okumuş, Mahmut Nadir. *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Programlarında Farklı Din ve İnançların Öğretimi*. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Öncel, Hatice. *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programının Kültürlerarası Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.

- Özen, Tüba Özlem, 1982 ve 2000 Yıllarında Kabul Edilen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programlarının Amaçları ve Konuları Yönünden Karşılaştırılması. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004.
- Özkan, Süleyman. *Alevi- Bektaşî Klasiklerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programındaki İnanç ve İbadet Konularına Göre İncelenmesi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Öztekin Ağır, Hatice Sibel. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Sorumluluk Değeri ile İlgili Kazanımların Gerçekleşme Düzeyi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Saka, Sedanur. *Fen ve Teknoloji Dersi ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programındaki Ortak Değerlerin Karşılaştırılması*. Düzce: Düzce Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Soyyığıtoğlu, Muradiye. *Yapılandırmacı Eğitim Anlayışı Işığında İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi IV. Sınıf Müfredatında (2007) Yer Alan Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyoruz, Temiz Olalım, Kur'ân-ı Kerimî Tanyalım Üniteleriyle Örnek Ders İşlenişî*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Şimşek, Vahdettin. *İngiltere'de Devlet Okullarında Okutulan Din Eğitimi (RE) Dersi ile Türkiye'de Devlet Okullarında Okutulan Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersinin (4-8) Öğretim Programlarının Karşılaştırılması*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Taşcıoğlu, Elif. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programının Değerlendirilmesi*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Tengirşen, İsmail. *İlköğretim 6., 7. ve 8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programındaki Ahlak Ünitelerine Yapılandırmacı Eğitim Açısından Bir Yaklaşım*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Torun, Emel. *Ortaokul 5. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim*

- Programında Yer Alan Kavramların Öğrenci Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Türkan, Musa. *Türkiye’de Din Eğitimi Alanında Yapılan Lisansüstü Çalışmaların İçerik ve Yöntem Açısından İncelenmesi*. Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Tüter, Yasemin. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ünitelerinin Çoklu Zekâ Kuramına Göre İşlenişi*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Ulu, Anıl. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Derslerinde Kullandıkları Ölçme ve Değerlendirme Teknikleri ile Programın Önerdiği Tekniklerin Karşılaştırılması: Kahramanmaraş Örneği*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Ulu, Mahmut. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Müfredatında Yer Alan Okuma Parçalarının Öğrenci Kazanımları Açısından Değerlendirilmesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Usta, Mustafa. *Cumhuriyet Döneminde Türkiye Üniversitelerinde Din Eğitimi ve İlahiyat Sahasında Tapılan Lisansüstü Tezler ve Bunların Eğitim Açısından Değerlendirilmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1984.
- Usta, Pınar. *Din Eğitiminde Hoşgörü*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003.
- Yıldırım, Rabia. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Hâyâ Eğitimi*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Yurtsever, Talat. *Değerler Sosyolojisi Açısından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Müfredatının Analizi*. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.

BÖLÜM 2

DİN EĞİTİMİNDE KUR'AN MERKEZLİ LİSANSÜSTÜ TEZLER*

*Pakize Ebru KÖROĞLU - Seyyid SANCAK***

* Bu bölüm, Doç. Dr. Seyyid SANCAK danışmanlığında, BAİBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü bünyesinde, Pakize Ebru KÖROĞLU tarafından tamamlanan “Türkiye’de Din Eğitimi Alanında Kur’an Merkezli Lisansüstü Çalışmaların Konu ve Yöntem Açısından Değerlendirilmesi” (Bolu: Temmuz 2023) adlı yüksek lisans tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

** Doç. Dr., BAİBÜ İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi BD Öğretim Üyesi

Giriş

Kur'an-ı Kerim, insanlara yaratılış amacını hatırlatan ve bu amaç doğrultusunda ne yapması gerektiğini bildiren yüce bir kitaptır. O, içerdiği örneklerle, öğütlerle, kıssalarla, müjde ve uyarılarla insanları eğitmiştir.¹ İnsan, fitratı gereği eğitime muhtaçtır. Kendi benliğini kazanarak hayata hazırlanmak ve sosyal hayatta bir konuma ulaşabilmek için eğitim zorunludur. Beyza Bilgin'in de ifade ettiği şekilde; eğitim bir anlamda insanı, seviyesizlikten veya bir seviyeden alıp üstün bir seviyeye ulaştırma çabasıdır.²

Kur'an, daima düşünen, akleden, kendini eğiten ve geliştiren bir insan portresi arzu etmektedir. Bu nedenle Allah, insan merkezli bir din olan İslam'ın temel kitabı Kur'an-ı Kerim'de insanı muhatap alarak kendine has bir yöntem ile onları eğitmeyi amaçlamıştır. İlk vahiyle okuma-yazma bilmeyen bir peygambere "Oku!" emrinin verilmesi Yüce Allah'ın eğitime ne denli önem verdiğini gözler önüne sermektedir. Yine Allah'ın isimlerinden olan ve 'terbiye' kökünden gelen 'Rab' kelimesinin Kur'an'da en çok geçen isimlerden biri olması bu durumu destekler niteliktedir.³ Şüphesiz Kur'an, sahip olduğu eğitim metotlarıyla inanan insanlar için bir örnek ve yol gösterici olmuştur.

İslam dini, Allah'a boyun eğen, iyiliği yayan, kötülükten uzak duran teslimiyet sahibi kullar yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu amaca hizmet eden din eğitimi, insanı bir bütün olarak ele almış, onun hayat içerisindeki konumunu, manasını ve geleceğini problem edinmiştir. Kaynağını Kur'an'dan alan din eğitimi, dinden gelen bilgilerle eğitimin verilerini birleştirerek, dünya ve ahiret dengesini kurarak şahsiyetli, Kur'an ahlakına sahip iyi insanlar yetiştirmeye çalışmıştır.⁴

1 Ahmet Özdemir, "Kur'an Merkezli Din Eğitimi", *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 2015/5 (Ekim 2015), 138.

2 Beyza Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi* (Ankara: Ankara İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1988), 9.

3 Bayraktar Bayraklı, *İslam'da Eğitim* (İstanbul: Bayraklı Yayınları, 2012), 105.

4 Müfit Selim Saruhan, "Kur'an'da Din Ahlakı", *Dini Araştırmalar Dergisi* 3/8 (Haziran 2000), 32.

Gelişen ve değişen dünyada inanan insanlar var oldukça din eğitimi önemli bir mesele olarak karşımıza çıkmaya devam edecektir. Bu sebeple Türkiye’de din eğitiminin temel kaynağı olan Kur’an’ın anlaşılması, aynı amaçları taşıyan din eğitimi için bir gerekliliktir. Konu kapsamında din eğitiminde Kur’an-ı Kerim’in önemini ortaya koymak amacıyla yapmış olduğumuz bu çalışmada din eğitimi alanında tamamlanan Kur’an merkezli tezler ele alınmıştır.

Ulusal Tez Merkezi veri tabanı incelendiğinde din eğitimi alanında tamamlanan Kur’an merkezli ilk çalışmaların 1995 yılında olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu tarihten itibaren çalışmaların giderek artması konuyla ilgili envanterin hazırlanması gerektiğini göstermektedir. Bu amaçla araştırmada, Türkiye’de din eğitimi alanında tamamlanan Kur’an merkezli lisansüstü tezler konu ve yöntem açısından incelenmiştir. Bu araştırma ilgili muhatapların; hem alandaki tezleri bütüncül olarak görmelerini hem de konunun eksik yanlarına dikkat ederek, tekrarlarından kaçınarak özgün çalışmalar yapmalarını hedeflemektedir.

Araştırmada Türkiye’de din eğitimi alanında Kur’an merkezli yüksek lisans ve doktora tezleri konu, yöntem ve yapıldıkları üniversiteler açısından incelenmiş, elde edilen bütün veriler grafiklere dönüştürülerek yorumlanmıştır.

Bu çalışmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden literatür tarama ve dokümantasyon yöntemleri kullanılmıştır. Bu bağlamda Ulusal Tez Merkezi veri tabanında bulunan ilgili tezler “din eğitimi, Kur’an, Kur’an eğitimi, sure, ayet, kıssa” gibi konuya ilişkin anahtar kelimeler üzerinden tespit edilerek sıralanmıştır.

Çalışmanın sınırlarını Türkiye’de din eğitimi alanında tamamlanan Kur’an merkezli lisansüstü tezler oluşturmaktadır. Kur’an öğretimi hariç; eğitim, kavram, kıssa, kişi, yöntem, sure ve ayetler ile ilgili bütün lisansüstü tezler araştırmaya dahil edilmiştir. Dikkat edilmesi gereken bir husus, çalışmada yalnızca din eğitimi alanında yapılan tezlerin yer almasıdır. Konu sınırları içerisine girmesine rağmen Din

Sosyolojisi, Din Psikolojisi, Tefsir, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi gibi Din Eğitimi bilim dalının dışında kalan diğer alanlarda yapılan tezler, bu çalışma içerisine dâhil edilmemiştir.

1. Kavramsal Çerçeve

1.1 Din

Din âlimleri ve dil bilimciler, din kavramının Arapça ‘deyn’ kökünden geldiğini kabul etmişlerdir. Din kelimesi Kur’an-ı Kerim’de 92 yerde geçmektedir. Din, sözlükte “yol, itaat, ceza ve mükâfat, örf-adet, millet, hesap, teslim olma, boyun eğme” gibi anlamlara gelmektedir. Terim anlamı olarak din; akıl sahibi insanları, övgüye değer iradeleriyle bizzat hayırlı olan şeylere yönlendiren ilahi bir kanundur.⁵ İmam-ı Azam Ebu Hanife’ye göre din, iman, İslam ve şeriatların tamamına verilen bir isimdir.⁶ Zebidi ise dini, akıl sahibi insanları kendi tercihleriyle hayırlı olan şeylere götüren ilahi kanun olarak tanımlamıştır.

Kur’an’da din kavramı hem uluhiyeti hem de ubudiyeti ifade edecek şekilde kullanılmıştır. Buna göre din, Yüce Allah’a nispetle; sahip olma, hâkim olma, ceza ve mükâfat verme, itaat edilme gibi anlamlarda kullanılırken, yaratılmış olan kullara nispetle; boyun eğme, itaat etme, hesap verme gibi anlamlar doğrultusunda kullanılmıştır.⁷ Buradan hareketle dinin; halik ve mahluk arasında bir tarafın bağıllık diğer tarafın ise hakimiyetine dayanan karşılıklı bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür.⁸Bütün bu tanımlarla anlatılmak istenen din elbette ki hak din olan İslam dinidir. Yüce Allah’ın Kur’an’da geçerli din olarak İslam dinini ifade etmesi bu durumun asıl sebebidir.⁹

5 Günay Tümer, “Din”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Erişim 1994).

6 Metin Özdemir, *İslam İnanç Esasları* (Ankara: Bilay Yayınları, 2017), 25.

7 Şükrü Keyifli, “Eğitim ve Din Eğitimi”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13/2 (2013), 114.

8 Abdullah Draz, *Din ve Allah İnanıcı*, çev. Akif Nuri (İstanbul: Çığır Yayınları, 1978), 42-43.

9 Kur’an-ı Kerim’de, Ali İmran Suresi 19. Ayette “*Kuşkusuz Allah katında din İslam’dır. Kitap verilenler, ancak kendilerine ilim geldikten sonradır ki*

Din, insanın varlığı ile özdeşdir. Fert ve toplum hayatı için zorunluluk içeren bir olgudur. Çünkü insan gerçek varlığının farkına ancak din ile ulaşır. Kendisi ve çevresi hakkında derinlemesine açıklamaları ancak dinde bulur. Dini değerler diğer bütün toplumsal değerlerin üzerinde olup bireyin karakter, erdem ve sağlam bir irade kazanmasına katkı sağlar.¹⁰ İnsan, medenidir ve toplum içinde yaşayan sosyal bir varlıktır. Din, inanç ve idealler çerçevesinde insanları, inanç duygusu etrafında toplayarak toplumsal dayanışmayı kuvvetlendirmekte ve böylece toplumsal sorunların çözümüne katkı sağlamaktadır.¹¹ Din sayesinde insan, yalnızca kendisine karşı değil, diğerlerine karşı da sorumluluklarının olduğu bilincine varacak, etkileşim içerisinde yaşamayı, paylaşım içinde bulunmayı öğrenecektir. İnsan, arzuları olan irade sahibi, akıllı bir varlıktır. Fakat insanın saadete ulaşmasında sahip olduğu arzu, irade ve akıl başlı başına yeterli değildir. Saadete ulaşmak için esas olan bunların din doğrultusunda kullanılması gerektiğidir. Bu ise ancak eğitim-öğretim ile mümkündür. İnsanın düşünsel olduğu kadar bireysel ve sosyal yaşamını da etkileyen din, insanlara kendi yollarını seçmeleri için özgür bir alan tanımıştır. Bu noktada yapılması gereken, insanlara iyi-kötü, doğru-yanlış, güzel-çirkin ayrımını yapabilmeleri için gerekli bilgileri öğretmektir. Bu nedenle İslam tarihinde din, başlangıçtan itibaren bir eğitim meselesi olmuştur.

1.2 Eğitim

Eğitim, İslam kültüründe sıkça kullanılan ‘talim’ ve ‘terbiye’ kavramlarının yerini almış bir kelime olarak karşımıza

aralarındaki hak tanımazlık yüzünden ayrılığa düştüler. Allah'ın ayetlerini inkâr edenler bilmelidirler ki Allah'ın hesabı çok çabuktur.” buyrulmuştur.

10 Kadir Canatan (ed.)- Mustafa Tekin (ed.), *Din Sosyolojisi*, (Ankara: Bilay Yayınları, 2020), 206; Ziya Gökalp, “Dine Doğru”, *Küçük Mecmua* 5 (1922), 2-7; Murat Kobyay, “Ziya Gökalp’in Çağdaşlık ve Laikliği Temellendirme Çabası ve İslam”, *Turkish Studies* 14/3 (2019), 1583.

11 İbn Haldun, *Mukaddime*, hzl. Süleyman Uludağ (İstanbul: Dergah Yayınları, 2020), 378; Murat Kobyay, “İbn Haldun’a Göre Din ve Siyaset: İki Farklı Okuma”, *Turkish Studies – Religion* 16/3 (2021), 358.

çıkılmaktadır. Terbiye, Arapça bir kelime olup “düzenleme, eğitime, yoluna koyma, ıslah etme” gibi anlamlarda kullanılmıştır. Talim ise “yetiştirme, öğretme” gibi anlamlara gelmekte olup bu işi yapanlar için “muallim” ifadesi kullanılmıştır.¹² Sözlükte eğitim, eğitmek işi olarak ifade edilmekte, eğitmek ise; bir kimseyi veya bir şeyi istenilen amaç doğrultusunda geliştirmek, terbiye etmek olarak açıklanmaktadır.¹³ Kısacası eğitim Allah’ın insanı terbiye etme faaliyetidir. Terim olarak eğitim en temelde; bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla istendik ve kasıtlı değişiklik meydana getirme süreci şeklinde tanımlanmaktadır. Bunlar dışında eğitim hakkında çok çeşitli tanımlar yapılmıştır.¹⁴

“Eğitim, tarih boyunca birikmiş insan tecrübesinin sistematize edilmesi ile deneysel araştırmaların sonuçlarından çıkarılmış, genel geçerliliği olan kuralların belirlenmesi ve bu ikisinin birbirine bağlanmasıdır.”¹⁵

“Eğitim, yetişkin nesiller tarafından yetişmekte olan nesillere yapılan her türlü etkidir.”¹⁶

“Eğitim, yeni kuşakların, toplum yaşayışında yerlerini almak için hazırlanırken, gereken bilgi, beceri ve anlayışlar elde etmelerine ve kişilik geliştirme etkinliğine yardım etmek etkinliğidir.”¹⁷

Bu tanımlardan anlaşıldığı üzere kısaca eğitim; geçmişin bizlere verdiği kültür ve mirasın, istenilen düzeyde nesilden

12 Kenan Oy, *Din Eğitimi Açısından Kur’an’da Emri Bil Maruf ve Nehyi Anil Münker* (Elâzığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 4.

13 Bünyamin Solmaz, “Eğitim ve Din”, *Din Sosyolojisi*, ed. Niyazi Akyüz – ed. İhsan Çapcıoğlu (Ankara: Grafiker Yayınları, 6. Basım, 2020), 359; Zeki Arslantürk - M. Tayfun Amman, *Sosyoloji* (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2001), 149; Murat Kobya, *Sosyal Bilimler ve Dini İlimlerde Davranış Kuramları* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2012), 146.

14 Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, 18.

15 Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, 40.

16 Mustafa Öcal, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2020), 4.

17 A. Ferhan Oğuzhan, *Eğitim Terimleri Sözlüğü* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1981), 57.

nesile, toplumdaki topluma aktarılmasıdır. Eğitimin en temel gayesi, bireyin sahip olduğu yanlış davranışları ortadan kaldırmak, doğru davranışlar kazandırmak ve iyi insan yetiştirmektir.¹⁸ Bu şekilde İslam eğitimi, bizleri dünya ve ahiret mutluluğuna ulaştırmayı amaçlamaktadır.

1.3 Din-Eğitim İlişkisi

Tarihi süreçte insanoğlu genç nesilleri hem kendilerine hem de topluma faydalı kılmak amacıyla eğitim süzgecinden geçirmiştir. Sosyal hayat değişip geliştikçe eğitim sistemi de buna göre yeniden şekillendirilmiş, toplumun yapısına uygun hale getirilmiştir. Bu nedenle zaman içerisinde eğitim, milletlerin inancına, ahlakına, yapısına göre farklılık göstermiştir.¹⁹ Din ve eğitim arasındaki ilişki diğer bütün sosyal-kültürel alanlarda olduğu gibi karşılıklıdır. Din eğitimi, eğitim ise dini etkilemektedir.

Daha önce ifade ettiğimiz şekilde Arapça karşılığı “terbiye” olan eğitim kelimesi; ıslah etme, düzenleme, yoluna koyma gibi anlamlara gelmektedir. Allah’ın isimlerinden biri olup terbiye kökünden gelen “Rab” kavramının, “mürebbi” yani “terbiye eden” anlamına gelmesi ise oldukça dikkat çekicidir. Bu durum insanın ilk öğretmenin, aynı zamanda onun yaratıcısı olan Allah olduğu sonucunu gözler önüne sermektedir. Yüce Allah, ilk insan ve ilk peygamber olan Hz. Adem’den, son peygamber olan Hz. Muhammed’e kadar göndermiş olduğu tüm peygamberleri eğitim-öğretim ile görevlendirmiştir. Hz. Muhammed, “Ben ancak muallim olarak gönderildim.” buyurmuştur. (İbni Mâce, 15) Bu bağlamda peygamberliğin temel görevinin öğretmenlik olduğu anlaşılmaktadır.²⁰

18 Beyza Bilgin – Mualla Selçuk, *Din Öğretimi* (Ankara: Gün Yayıncılık, 1997) 1/30.

19 Mehmet Fatih Öztürk, *Mücadele Suresi’nin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 7.

20 Niyazi Akyüz-İhsan Çapcıoğlu (ed.), *Din Sosyolojisi*, 370.

Din, başlı başına bir eğitim işidir. Bireylerin ve toplumların terbiye edilmesinde, daha iyi ve güzel olan evrilmesinde insanlar için yol göstericidir. Neyin iyi ve doğru, neyin yanlış ve kötü olduğunun bilinmesinde bir kaynaktır. Bu noktada dini eğitim ve din eğitimi insanlar için bir gerekliliktir.²¹ Din eğitimi, eğitimin dini boyutunu ele alan bir disiplindir. Dinden gelen bilgilerle eğitim biliminin verilerinin birleştirilmesi yoluyla Allah'ın istediği şekilde insan yetiştirilmesini sağlayan bir sistemdir.²² En genel anlamda din eğitimi; bireyin dini davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı ve istendik davranış değişikliğini ifade etmektedir.²³ Din eğitiminde amaç, insanları ruh, beden, akıl bütünlüğü içerisinde “iyi insan” olarak yetiştirerek dünya ve ahiret mutluluğuna ulaştırmaktır. Din eğitimi ve öğretimi, teoride hem ilahiyatın hem de eğitimin yan disiplini olarak görülmektedir. Ancak pratikte din eğitimi okul, aile, cami, cemaat gibi her türlü toplumun asli bir görevidir. Türkiye’de din eğitimi, geleneksel kurumlara ek olarak modern öğretim kurumlarında da yer bulduğunda bağımsız bir disiplin haline dönüşmüş, bu kurumlarda din dersi diğer derslerin yanında özel bir ders içinde öğretilmiştir.

İslam dini, insanların hayatlarında karşılaştıkları sorunlara çözüm üretmek suretiyle Allah’a boyun eğen, itaat eden, daima iyiliği emredip kötülükten sakındıran kullar yetiştirmeyi amaçlamıştır. Bu amaca hizmet eden din eğitimi, insanın varlığını bir bütün olarak ele almış, onun hayat içerisindeki yerini, menşeyini, yeryüzündeki manasını ve geleceğini problem edinmiş ve yeni metotlar geliştirmiştir. Dinin nasıl anlaşılacağını, hangi araç ve yöntemlerle nasıl öğretileceğini değerlendirmiştir. Bütün bunlara ek olarak din eği-

21 Nurullah Altaş, “Din Eğitiminin Bilimselleşme Süreci”, *Din Eğitimi*. Ed. Mustafa Köylü-Nurullah Altaş (Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 2012), 47.

22 Suat Cebeci, *Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye’de Din Eğitimi* (Ankara: Akçağ Yayınları, 1996), 28.

23 Cemal Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş* (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2005), 34.

timi, dünya ve ahiret mutluluğu için Kur'an'ı kaynak olarak almış, Allah-kul arasındaki ilişkiyi, uyulması gereken kural-ları ve ilkeleri tespit etmiştir. Yine Kur'an'da yer alan öğüt ve nasihatlerde dikkate alınmış, dinin öğretilmesinde bir araç olarak kullanılmıştır.²⁴

1.4 Din Eğitiminde Kur'an-ı Kerim'in Yeri ve Önemi

Kur'an lafzı, Tevrat ve İncil'de olduğu şekilde Yüce Allah tarafından bu ilaha kitaba verilen özel bir isimdir. Bu sebeptendir ki Kur'an kavramının bir fiilden veya kökten türediği şeklindeki görüş genel olarak kabul görmemektedir. Bununla birlikte sözlükte Kur'an; okumak, bir bilgiyi akılda tutmak, açıklamak, toplamak, bir araya getirmek gibi anlamlarda kullanılmıştır. Kur'an'ın terim anlamıyla ilgili çok çeşitli tanımlar yapılmış, bunlar bir araya getirilerek şu genel tanıma ulaşılmıştır: *“Kur'an, Allah tarafından Cebrail vasıtasıyla mahiyeti bilinmeyen bir şekilde son peygamber Hz. Muhammed'e indirilen, Mushaflarda yazılan, tevatürle nakledilen, okunmasıyla ibadet edilen, Fatiha Suresi ile başlayıp Nas Suresi ile biten, başkalarının benzerini getirmekten aciz kaldığı Arapça muciz bir kelimadır.”*²⁵

Kur'an, Allah'ın kelimadır. O, Enam Suresi'nde belirtildiği üzere dini veya dünyevi olan her şeyin bilgisini içermektedir. Yine Nahl Suresi'nde de Kur'an'ın muhtevasının genişliğine dikkat çekilmektedir.²⁶ Bu durum onun, zaman içerisinde yaşanan değişimlere rağmen insanlığa rehber olmasını sağlayan asli özelliklerini hiçbir zaman yitirmeyeceğini göstermektedir. Din eğitiminde temel kaynağımız Kur'an-ı Kerim'dir. Din eğitiminin amaçları doğrultusun-

24 Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, 42-43.

25 Abdulhamit Birışık, “Kur'an”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Erişim 2002).

26 Kur'an-ı Kerim'de, En'am Suresi 38. Ayette *“Biz kitapta hiçbir şeyi eksik bırakmadık.”* buyrulmuştur. Nahl Suresi 89. Ayette ise *“Bu kitabı sana her konuda açıklama getiren bir rehber, bir hidayet ve rahmet kaynağı, Allah'a gönülden bağlananlar için bir müjde olarak indirdik.”* buyrulmuştur.

da bireye kazandırılmak istenen her türlü davranışın öğretilmesinde Kur'an; yol gösterici, eğitici bir role sahiptir. Bu nedenle günlük hayatın her noktasında yapılan din eğitimi için Kur'an eğitiminin amaç ve yönteminin bilinmesi gerekmektedir. Kur'an'ın arzu ettiği insan portresi; daima akleden, düşünen, kendini eğiten ve geliştiren bir insan portresidir. Bu nedenle Kuran, insanı muhatap alarak kendine has bir metot ile onları eğitmeyi amaçlamıştır. Kur'an-ı Kerim'in ilk nazil olan ayetlerinde "Oku!" ifadesinin bulunması, Yüce Allah'ın bilgiye ve ilme ne denli değer verdiğini göstermektedir. O, bilinmeyi insanlara öğreterek onların düşünmesini²⁷, bilinmeyi bilinir hale getirmek için araştırmasını ve çaba göstermesini istemiştir. İşte ilahi eğitimin temelinde bu düşünce yatmaktadır. İnsan bu şekilde eğitilerek, taklitten uzak, akleden, düşünen bir varlık olacaktır.²⁸

Allah, Kur'an'ın tenzil sürecini insanların hazırbulunmuşluk düzeylerine ve ihtiyaçlarına göre 23 yıl boyunca tedrici olarak tamamlamıştır. Tedricilik, Kur'an'ın eğitim metotlarından birisidir. İnsanın süregelen davranışlardan bir anda kurtulması mümkün olmamaktadır. İslam'a girişlerin zamanla artması, cahiliye toplumunda çok yaygın olmasına karşın içkinin zamanla bırakılması bu yöntemin geçerliliğini ispatlamaktadır.²⁹ Bu durum toplumda yerleşen yanlış adet ve geleneklerin düzeltilmesi için din eğitiminin zamana yayılması gerektiğini göstermektedir. Kur'an eğitimi, insanı merkez alarak onun yapısını, psikolojisini, duygu ve düşünce durumunu göz önünde bulundurmaktadır. Böylece ideal eğitim için uygun ortam hazırlanmaktadır. Kur'an'ın bu anlayışının günümüz eğitim sistemine uygulamamız mümkündür. Eğitimde insan merkeze alınmalı, kullanılan her türlü kaynak bireylerin bedensel, zihinsel, duyuşsal, toplumsal vb. durumlarına uygun olmalıdır.

27 K. Kerim, Haşr, 59/ 21

28 Bayraktar Bayraklı, *Kur'an'da Değişim, Gelişim ve Kalite Kavramları* (İstanbul: MUİFAV Yay., 1999), 247.

29 Abdülhamit Bırışık, *İslama Giriş: Gençliğin İslam Bilgisi* (Ankara: DİB Yay., 2007), 107.

2. Türkiye’de Din Eğitimi Alanında Tamamlanan Kur’an Merkezli Lisansüstü Tezler

2.1 Türkiye’de Din Eğitimi Alanında Tamamlanan Kur’an Merkezli Yüksek Lisans Tezleri

- Ramazan Demirci, *Müzzemmil Suresi’nin Din Eğitimi Açısından Yorumu* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1995), 83. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)
- Turgay Gündüz, *Kur’an’da İnzar Metodu ve Eğitsel Değeri* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1996), 169. (Danışman: M. Akif Kılavuz)
- Hacı Ali Demirlek, *Kur’an-ı Kerimde Teşvik ve Sakındırma Metodu* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1997), 397. (Danışman: Mustafa Tavukçuoğlu)
- Muhiddin Okumuşlar, *Kur’an’a Göre Din Fıtrat Eğitim İlişkisi* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2000), 119. (Danışman: Abdullah Özbek)
- Macit Yılmaz, *İslam Ahlak Eğitiminde Kur’an Kıssaları* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001), 99. (Danışman: Nevzat Yaşar Aşıkoğlu)
- Şeyma Işıcık Şimşir, *Zümer Suresi’nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002), 97. (Danışman: Abdullah Özbek)
- Mahmut Zengin, *Din Eğitimi Açısından ‘Karun Kıssası’ Işığında İnsanın Özellikleri* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004), 168. (Danışman: Mahmut Çamdibi)

- Ahmet Avcı, *Din Eğitimi Açısından Yusuf Suresi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005), 122. (Danışman: Mahmut Çamdibi)
- Soner Teker, *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim Kıssaları* (Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005), 86. (Danışman: Hamit Er)
- Paşa Odabaş, *Kur'an'daki Azap Ayetlerinin Vaaz ve İrşatta Kullanılmasının Din Eğitimi Açısından Tahlili* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 87. (Danışman: Mustafa Tavukçuoğlu)
- Rabiye Solmaz, *Din Eğitimi Açısından Kur'an ve Sünnette Tevekkül Kavramı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 72. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)
- Ramazan Gürel, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'a Göre Münafıklık Kavramı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 212. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)
- Yasemin Şahin, *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'e göre Takva Kavramı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 113. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)
- Emine Tuba Yılmaztürk, *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'de Tabi Olma Kavramı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 122. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)
- Mesut Şen, *Furkan Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Önemi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 127.

(Danışman: Mahmut Çamdibi)

- Tuba Şimşek Eğri, *Hud Suresi'nin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 82. (Danışman: Abdullah Özbek)
- İdris Ertürk, *Rahman Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 120. (Danışman: Abdullah Özbek)
- Sümeyra Tekin, *Mutaffifin Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Yorum ve Tahlili* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi 2008), 106. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)
- Serdar Günler, *Mü'minin Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 166. (Danışman: Mahmut Çamdibi)
- Asiye Yılmaz, *Kur'an'daki Kıssaların Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 146. (Danışman: Suat Cebeci)
- Mehmet Fatih Öztürk, *Mücadele Suresi'nin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 120. (Danışman: Abdullah Özbek)
- Sümeyye Sultan Çevik Yavaş, *Din Eğitiminde Mücadele Suresi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 142. (Danışman: Mahmut Çamdibi)
- Seyyid Sancak, *Haşr Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Yorumu* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 87. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)

- Elif Yılmaz, *Müddesir Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Yorumu* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 114. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)
- Musa Saygılı, *Kur'an'da Cehennem Kavramının Din Eğitimi Açısından Tahlili* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 224. (Danışman: Mustafa Usta)
- Mücahit Yılmaz, *Vakı'a Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Tahlili* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 124. (Danışman: Mustafa Usta)
- Fatih Mehmet Aşıkkutlu, *Kur'an'da İbadet Eğitimi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 193. (Danışman: Mustafa Usta)
- Necla Öztürk, *Kur'an-ı Kerim'de Baba Kavramı ve Din Eğitiminde Baba-Çocuk İlişkisi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 80. (Danışman: Mustafa Usta)
- Ahmet Atım, *Hz. Musa Kıssalarının Din Eğitimi Açısından Değeri* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 90. (Danışman: Mehmet Emin Ay)
- Ayşe Süt, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Hak ve Batıl Kavramları* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 110. (Danışman: Mustafa Usta)
- Özlem Kömürcü, *Kur'an-ı Kerim'in İsimlerinin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 110. (Danışman: Mustafa Usta)
- Nurullah Dağ, *Kur'an'da Felah Kavramının Din Eği-*

timi Açısından Tahlili (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 186. (Danışman: Mustafa Usta)

- Tuğba Kaçan, *Din Eğitimi Açısından Kaf Suresi'nin Tahlili* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 249. (Danışman: Mustafa Usta)
- Kenan Oy, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Emr-i Bi'l Ma'ruf ve Nehy-i Anil Münker* (Elâzığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 107. (Danışman: Şuayip Özdemir)
- Ahmet Demirci, *Kur'an'a Göre Din Eğitiminde Şirk Kavramı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 156. (Danışman: Mustafa Usta)
- Ayşegül Büyükbingöl Yağcı, *Değerler Eğitimi Bağlamında Yusuf ile Züleyha Kıssası* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 131. (Danışman: Yurdagül Mehmedoğlu)
- Recep Akakuş, *Din Eğitimi Açısından Kehf Suresi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 133. (Danışman: Mahmut Çamdibi)
- Abdullah Ertuç, *Kur'an'da Dua Kavramının Din Eğitimi Açısından Tahlili* (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 111. (Danışman: Saadettin Özdemir)
- Betül Turpcu, *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'de Hz. Meryem'in Terbiyesi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 95. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)
- Yusuf Ziya Öğretici, *Din Eğitimi ve Öğretimi Açısından Hak Kavramı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi,

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 173. (Danışman: Yurdağül Mehmedoğlu)

- Meryem Karataş, *Değerler Eğitimi Açısından Kur'an'da İnsan Onuru* (Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 134. (Danışman: Hasan Dam)
- Sebahattin Kaygusuz, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'a Göre Fısk Kavramı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 105. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)
- Lokman Yıldırım, *Kur'an-ı Kerim'de Geçen Eğitimle İlgili Ayetlerin Bazı Çağdaş Müfessirlere Göre Yorumu* (Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 133. (Danışman: Mustafa Köylü)
- Kerim Aydın, *Din Eğitimi Açısından İsrâ Suresi* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 95. (Danışman: Mehmet Şanver)
- Mahmut Topcu, *Münafikûn Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Tahlili* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 104. (Danışman: Fahri Kayadibi)
- Resül Akkoyun, *Kur'an-ı Kerim'de Tartışma Yönteminin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 182. (Danışman: Saadettin Özdemir)
- Seyfullah Şahinoğlu, *Kur'an-ı Kerim'deki Tehdit Ayetlerinin Din Eğitimi Açısından Tahlili* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 120. (Danışman: Hamit Er)

- Kezban Karadağ Aylanç, *Âdab-ı Muaşeret Açısından Din Eğitimi Göre Kur'an'da Hz. Peygamber Sahabe İlişkisi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 159. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)
- Farman İbragimov, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'a Göre "Şükür" Kavramı* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 116. (Danışman: Mustafa Tavukçuoğlu)
- Syerıkjan Kyendyebai, *İtap Ayetlerinin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 103. (Danışman: Mustafa Usta)
- Şamil Duran, *Kur'an-ı Kerim'de İnsan ve Özelliklerinin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (İzmir: İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 268. (Danışman: Mehmet Bahçekapılı)
- Gülüzar Soyudoğru Mücahit, *Yasin Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 121. (Danışman: Sema Yılmaz)
- Adile Boyraz, *Kur'an-ı Kerim'de İletişim Engellerini İfade Eden Ayetlerin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 134. (Danışman: Recep Uçar)
- Medine Beyza Güler, *Ahzab Suresi'nde Din Eğitimi Açısından Öne Çıkan Değerler* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 148. (Danışman: Banu Güler)

- Sibel Kılıç, *Din Eğitiminde Kur'an'a Göre Tezkiye Kavramı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 89. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)
- Hatice Avanoğlu, *Kalem Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 127. (Danışman: Hakan Coşar)
- Zeynep Port, *Kur'an'da Aile Modelleri Bağlamında Aile Değerleri ve Eğitimi* (Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 124. (Danışman: İsmail Sağlam)
- Hatice Çavdar, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Ay-dın Kişi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 89. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)
- Ömer Faruk Güngör, *Kur'an-ı Kerim'de Hz. Musa'nın Eğitimi* (Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 83. (Danışman: Hasan Dam)
- Cemil Eroğlu, *Meryem Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (Ağrı: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 153. (Danışman: Hayati Tetik)
- Erkan Güneşdoğdu, *Din Eğitimi Açısından Kur'an ve Hadislerdeki Analogik Üslup* (Amasya: Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 75. (Danışman: Şuayip Özdemir)
- Bilal Coşkun, *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'de Mesleki Ahlak Eğitimi* (Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 126. (Danışman: Mehmet Emin Ay)
- Fatma İlgin, *Kur'an'da Sevgi Kavramının Din Eğitimi*

Açısından Değerlendirilmesi (Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021), 133. (Danışman: Mehmet Müftüoğlu)

- Rumeysa Küçük, *Din Eğitiminde Kur'an Kıssalarının Kişiler Arası Çatışma Çözme Süreçleri Kapsamında İncelenmesi* (Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021), 159. (Danışman: Mehmet Emin Ay)
- Tuba Yıldız, *Nur Suresi'nde Geçen İfk hadisesinin Ahlak Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* (Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 73. (Danışman: Mehmet Müftüoğlu)

2.2 Türkiye'de Din Eğitimi Alanında Tamamlanan Kur'an Merkezli Doktora Tezleri

- Elif Bulat, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Şeytan Kavramı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2006), 199. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)
- Banu Gürer, *Bireysel ve Sosyal Farklılıkları Sosyal Bütünleşmeye Dönüştürmede Din Eğitimi Açısından Kur'an'ın Rolü* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2007), 16. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)
- Ramazan Gürel, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Hz. İbrahim(a.s.)* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011), 256. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)
- Sare Emanet, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Tövbe-İstiğfarın Süreç ve Yapıları* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011), 124. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)

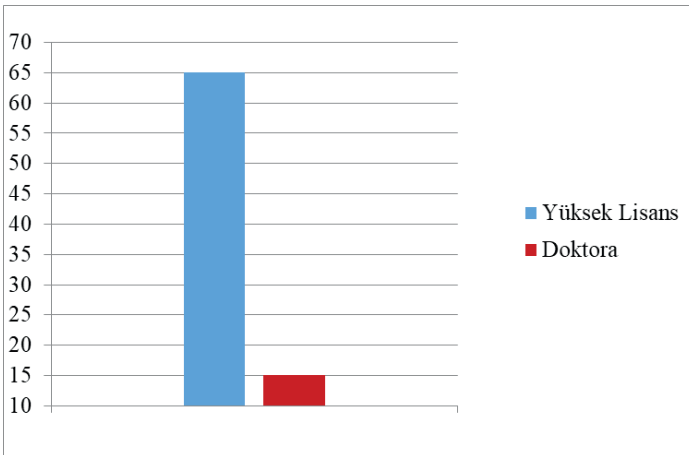
- Hamza Aktaş, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Ne-fis Kavramı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012), 148. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)
- Esra Türk, *Kur'an'a Göre Din Eğitiminde Rehberlik* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012), 286. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)
- Kasım Kocaman, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'ın Dünya Hayatına Bakışı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012), 208. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)
- Erdem Dirimeşe, *Din Eğitiminin Amaçları Açısından Kur'anda Duygusal Zekâ* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013), 283. (Danışman: Halit Ev)
- Seyyid Sancak, *Süreç, Yapılaşma ve Model Bağlamında Kur'an'da Firavun Tipolojisi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014), 214. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)
- Mehmet Müftüoğlu, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Doğru Düşünme* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015), 148. (Danışman: Bayraktar Bayraklı)
- Bülent Uğur Koca, *Değerlerin Felsefi ve Kur'ani Temelleri ve Eğitimi* (Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018), 322. (Danışman: Hüseyin Yılmaz)
- Mahmood Mohammed A Abdulkareem, *Öğretim Strateji ve Yöntemleri Bağlamında Kur'an'da İnsan Davranışını Düzenleyen İlkeler (Örnek Ayetler)* (İsparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019), 221. (Danışman: Ramazan Buyrukçu)

- Sadık Tekingür, *Kur'an'da Geçen Zihinsel Süreçlere İlişkin Temel Kavramların Din Eğitiminin Bilişsel Hedefleri Açısından Analizi* (Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022), 279. (Danışman: Recep Uçar)
- Hakan Özkan, *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'de İtaat Kavramı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022), 431. (Danışman: Hamit Er)
- Ahmet Demirci, *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'de İhanet Kavramı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022), 212. (Danışman: Hamit Er)

3 Türkiye'de Din Eğitimi Alanında Kur'an Merkezli Lisansüstü Çalışmalar/ Bulgular ve Yorum

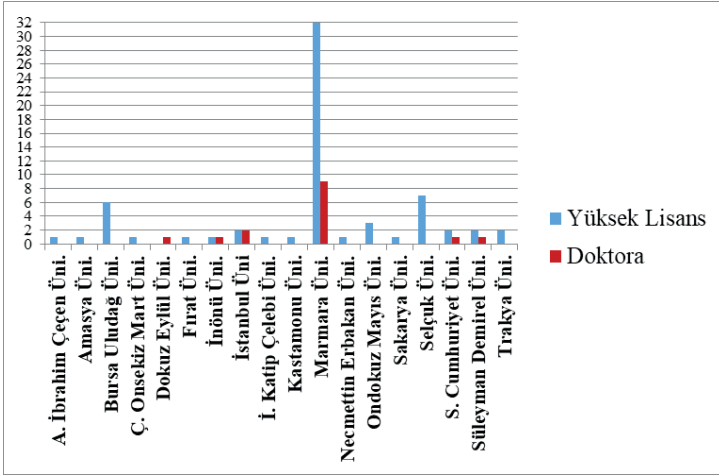
3.1 Kur'an Merkezli Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Türüne ve Üniversitelere Göre Dağılımı

Grafik 1: Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Türlerine Göre Dağılımı

Uusal Tez Merkezi veri tabanı üzerinden elde ettiğimiz verilere göre ülkemizde, Din Eğitimi alanında tamamlanan Kur'an merkezli 65'i yüksek lisans, 15'i doktora tezi olmak üzere toplam 80 adet lisansüstü tez yapılmıştır.

Grafik 2: Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Üniversitelere Göre Dağılımı

Grafik 2'ye bakıldığında din eğitimi bilim dalında Kur'an merkezli lisansüstü tezler kapsamında;

- En fazla yüksek lisans tezinin Marmara Üniversitesinde (32 Adet),
- En az yüksek lisans tezinin ise Ağrı, Amasya, Çanakkale, Fırat, İnönü, İzmir Katip Çelebi, Kastamonu Konya ve Sakarya Üniversitelerinde (1'er Adet) yapıldığı anlaşılmaktadır.
- Marmara (32 Adet), Selçuk (7 Adet) ve Bursa Uludağ (6 Adet) Üniversitelerinde tamamlanan yüksek lisans tezlerinin diğer üniversitelere nazaran sayıca daha çok olduğu tespit edilmiştir.

- Bununla beraber Dokuz Eylül Üniversitesinde bir adet doktora tezi yapılırken hiç yüksek lisans tezinin tamamlanmamış olduğu görülmektedir.
- En fazla doktora tezi Marmara Üniversitesinde (9 Adet) yapılırken en az doktora tezinin Dokuz Eylül, İnönü, Sivas Cumhuriyet ve Süleyman Demirel Üniversitelerinde (1'er Adet) yapıldığı anlaşılmaktadır.
- Bununla beraber Ağrı, Trakya, Amasya, Bursa, Çanakkale, Fırat, İzmir Kâtip Çelebi, Kastamonu, Necmettin Erbakan, Ondokuz Mayıs, Sakarya ve Selçuk Üniversitelerinde konuyla ilgili yüksek lisans tezleri tamamlanmış olmasına karşın hiç doktora tezi yapılmadığı tespit edilmiştir.
- Genele bakıldığında bahsi geçen üniversitelerin hemen hepsinde yüksek lisans tezlerinin doktora tezlerine oranla sayıca daha fazla olduğu görülmektedir.
- Din eğitimi alanında Kur'an merkezli yapılan doktora tezlerinin yüksek lisans tezlerinden sayıca fazla olduğu üniversite yalnızca Dokuz Eylül Üniversitesidir.

3.2 Kur'an Merkezli Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Konu Açısından Değerlendirilmesi

Din eğitimi alanında tamamlanan Kur'an merkezli lisansüstü tezler incelendiğinde en çok çalışılan konuların sırasıyla;

Sure (22 Adet-Vakı'a, Mutaffifin, Müminun, Mücadele, Müddessir, Kaf, Kehf, Ahzab, Haşr, Yusuf, Furkan, Yasin, Meryem, İsrâ, Müzemmil, Nur, Münafikun, Kalem, Rahman, Zümer, Hud)

Kavram (21 Adet-Cehennem, Takva, Tabi Olma, Tevekkül, Şeytan, Nefis, Fısk, Tezkiye, Tövbe, Baba, Felah, Hak, Hak/ Batıl, Şirk, Münafıklık, İtaat, İhanet, Şükür, Sevgi, Dua, Zihinsel Kavramlar)

Ayet (6 Adet- Eğitim, İtap, İletişim, Tehdit, Azap Ayetlerini ve İnsan Davranışını Düzenleyen Ayetler)

Kıssa (6 Adet- Karun, Yusuf ile Züleyha ve Diğerleri)

Eğitim (5 Adet-Aile ve Ahlak, Değer, Din-Fıtrat ve İbadet Eğitimi)

Kişi (5 Adet-Hz. Meryem, Hz. İbrahim, Hz. Musa ve Aydın Kişi)

Metot (4 Adet-Teşvik, İnzar, Tartışma Metodu ve Analog Üslup) olduğu tespit edilmiştir.

Din eğitimi alanında Kur'an merkezli lisansüstü tezler, ele alınan konu ve üniversite açısından incelendiğinde;

- Marmara, Selçuk, Sivas, Ağrı, Bursa, Trakya, İstanbul ve Kastamonu Üniversitesi bünyesinde "Sure" konulu (22 adet),

- Marmara, İstanbul, İnönü, Trakya, Necmettin Erbakan ve Süleyman Demirel Üniversitesi bünyesinde "Kavram" konulu (21 adet),

- Marmara, Sivas, Çanakkale, Bursa ve Sakarya Üniversitesi bünyesinde "Kıssa" konulu (6 adet),

- Marmara, İnönü, Ondokuz Mayıs, Selçuk, İstanbul ve Süleyman Demirel Üniversitesi bünyesinde "Ayet" konulu (6 adet),

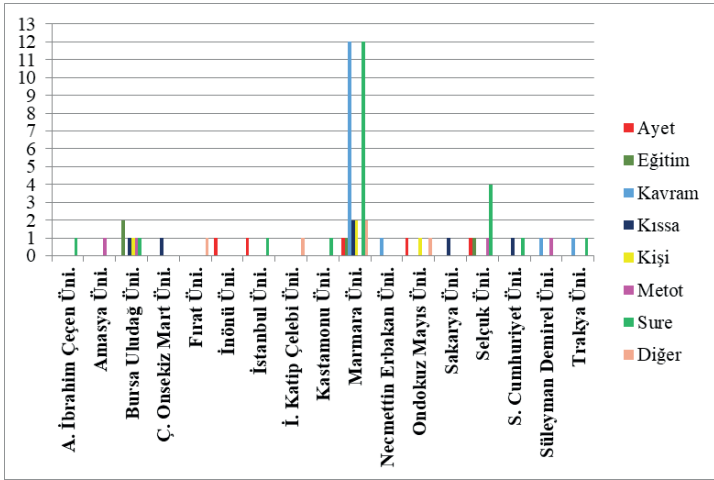
- Marmara, Bursa ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi bünyesinde "Kişi" konulu (5 adet),

- Bursa, Sivas, Marmara ve Selçuk Üniversitesi bünyesinde "Eğitim" konulu (5 adet),

- Son olarak Selçuk, Bursa, Süleyman Demirel ve Amasya Üniversitesi bünyesinde "Metot" konulu (4 adet) lisansüstü tez çalışması tamamlanmıştır.

Geriye kalan -Kur'an'ın isimleri, duygusal zekâ, Kur'an'da insan ve özellikleri, doğru düşünme, bireysel farklılıklar, Kur'an'ın dünya hayatına bakışı, rehberlik vb. konuları içeren- lisansüstü tezler (11 Adet) ise bu başlıklara dahil edilemeyerek "diğer" başlığı altında toplanmıştır.

Grafik 3: Yüksek Lisans Tezlerinin Konu Açısından Üniversitelere Göre Dağılımı

Grafik 3'e bakıldığında din eğitimi bilim dalında tamamlanan Kur'an merkezli yüksek lisans tezleri kapsamında;

- Marmara Üniversitesinde yapılan yüksek lisans tezleri incelendiğinde konuya dahil ettiğimiz başlıklardan yalnızca metot başlığı ile ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bunun dışında ilgili üniversitede ayet (itap ayetleri), eğitim (ibadet eğitimi), kavram (cehennem, takva, tabi olma, tevekkül, hak, hak-batıl, şirk, münafıklık, fısk, baba, felah, tezkiye), kıssa (Karun, Yusuf ile Züleyha), kişi (Hz. Meryem, Aydın kişi) ve sure (Vakıa, Mutaffifin, Müminin, Mücadele, Müddesir, Kaf, Kehf, Ahzab, Haşr, Yusuf, Furkan, Müzzemmil) konuları çalışılmıştır. Kur'an'ın isimleri ve adab-ı muşeret konuları da yine Marmara Üniversitesi'nde diğer başlığı altında çalışılan konulardan olmuştur.

- Selçuk Üniversitesi bünyesinde tamamlanan tezlerde ayet (Azap ayetleri), eğitim (Din eğitimi), metot (teşvik metodu) ve sure (Mücadele, Rahman, Zümer, Hud) konularının çalışıldığı görülmüştür. Bu konular dışında kalan ve araştırma kapsamına dahil ettiğimiz kavram, kıssa ve kişi konularında ise herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır.

- Bursa Uludağ Üniversitesinde yapılan yüksek lisans tezlerinde eğitim (aile ve ahlak eğitimi), kıssa (Kur'an kıssaları), kişi (Hz. Musa), metot (İnzar metodu) ve sure (İsra) konuları ele alınmıştır. Kavram konusunda ise herhangi bir çalışma bulunamamıştır.

- Ondokuz Mayıs Üniversitesi yüksek lisans tezlerinde ayet (eğitim ayetleri) ve kişi (Hz. Musa) konularına yer verilmiştir. Bununla beraber diğer başlığı altında değerlendirebileceğimiz insan onuru konusu da bu üniversitede çalışılan konulardan olmuştur.

- İstanbul Üniversitesi bünyesinde yapılan yüksek lisans tezlerinde ayet (tehdit ayetleri) ve sure (Münafikun) konuları çalışılmıştır.

- Sivas Cumhuriyet Üniversitesinde yapılan yüksek lisans tezlerinde kıssa ve sure (Yasin) konuları işlenmiştir.

- Süleyman Demirel Üniversitesi yüksek lisans tezlerinde kavram (Dua) ve metot (tartışma metodu) konuları ele alınmıştır.

- Trakya Üniversitesinde tamamlanan yüksek lisans tezlerinde kavram (sevgi) ve sure (Nur) konuları çalışılmıştır.

- A. İbrahim Çeçen Üniversitesi bünyesinde yapılan yüksek lisans tezinde sure (Meryem) konusuna yer verilmiştir.

- Amasya Üniversitesi yüksek lisans tezinde metot (Analojik üslup) konusuna yer verilmiştir.

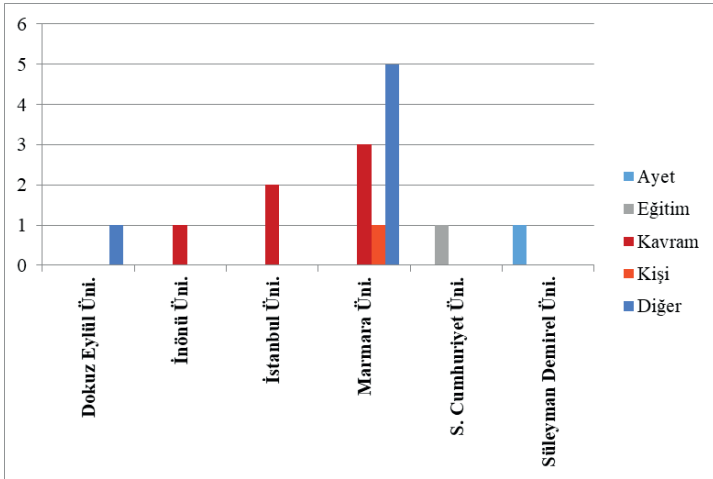
- Ç. Onsekiz Mart Üniversitesinde yapılan yüksek lisans tezinde kıssa konusu işlenmiştir.

- Fırat Üniversitesinde tamamlanan yüksek lisans tezinde diğer başlığı altına dahil edebileceğimiz Kur'an'da emri bil maruf nehyi anil münker konusu ele alınmıştır.

- İnönü Üniversitesi bünyesinde tamamlanan yüksek lisans tezinde ayet (iletişim ayetleri) konusu çalışılmıştır.

- İ. Katip Çelebi Üniversitesi bünyesinde tamamlanan yüksek lisans tezinde diğer başlığı altında dahil edebileceğimiz Kur'an'da insan ve özellikleri konusu çalışılmıştır.
- Kastamonu Üniversitesinde yapılan yüksek lisans tezinde sure (Kalem) konusu ele alınmıştır.
- Necmettin Erbakan Üniversitesinde yapılan yüksek lisans tezinde kavram (şükür) konusuna yer verilmiştir.
- Sakarya Üniversitesinde yapılan yüksek lisans tezinde kıssa (Kur'an kıssaları) konusu işlenmiştir.

Grafik 4: Doktora Tezlerinin Konu Açısından Üniversitelere Göre Dağılımı

Grafik 4'e bakıldığında din eğitimi bilim dalında tamamlanan Kur'an merkezli doktora tezleri kapsamında;

- Marmara Üniversitesinde yapılan doktora tezlerinde kavram (Şeytan, Nefis, Tövbe) ve kişi (Hz. İbrahim) konuları çalışılmıştır. Bununla beraber diğer başlığı altında yer alan 'Kur'an'ın dünya hayatına bakışı, bireysel farklılıklar, Kur'an'da Firavun tipolojisi, rehberlik ve Kur'an'da doğru düşünme' konuları ile ilgili de tez çalışmaları yapılmıştır. İl-

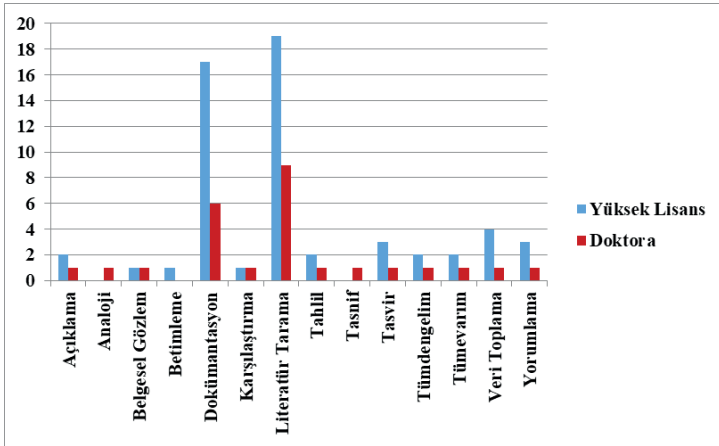
gili üniversitede ayet, eğitim, kıssa, metot ve sure konularında yüksek lisans çalışmaları yapılmasına karşın bu konularla ilgili herhangi bir doktora çalışmasına rastlanmamıştır.

- İstanbul Üniversitesinde tamamlanan doktora tezlerinde yalnızca kavram (itaat, ihanet) konuları çalışılmıştır.
- İnönü Üniversitesinde tamamlanan doktora tezinde yalnızca kavram (Kur'an'da geçen zihinsel süreçlere ilişkin temel kavramlar) konusu ele alınmıştır.
- Sivas Cumhuriyet Üniversitesinde tamamlanan doktora tezinde yalnızca eğitim (değer eğitimi) konusu çalışılmıştır.
- Süleyman Demirel Üniversitesinde tamamlanan doktora tezinde ayet (Kur'an'da insan davranışını düzenleyen ilkeler ilgili ayetler) konusu işlenmiştir.
- Dokuz Eylül Üniversitesinde tamamlanan doktora tezinde diğer başlığı altında Kur'an'da duygusal zeka konusu ele alınmıştır.

3.3 Kur'an Merkezli Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Yöntem Açısından Değerlendirilmesi

Araştırma kapsamında olan lisansüstü tezler incelendiğinde tamamında nitel yöntemin kullanıldığı tespit edilmiş, nicel veya karma yöntemin kullanıldığı bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu sebeple grafikler, ilgili tezlerde kullanılan nitel araştırma tekniklerinden olan; literatür tarama, dokümantasyon, veri toplama, karşılaştırma, yorumlama, tündengelelim, tümevarım, tasnif, tahlil, tasvir, belgesel gözlem, açıklama, betimleme ve analogi yöntemleri çerçevesinde yapılacaktır.

Grafik 5: Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Yöntemlerine Göre Dağılımı

Din eğitimi alanında yapılan Kur'an merkezli yüksek lisans tezleri, kullanılan yöntem açısından incelendiğinde nitel araştırma tekniklerinden;

- Literatür tarama yönteminin 19 adet tezde,
- Dokümantasyon yönteminin 17 adet tezde,
- Veri toplama yönteminin 4 adet tezde,
- Yorumlama ve Tasvir yöntemlerinin 3 adet tezde,
- Tümdengelim, Tümevarım, Açıklama ve Tahlil yöntemlerinin 2 adet tezde,
- Son olarak Karşılaştırma, Betimleme ve Belgesel Gözlem yöntemlerinin birer tezde kullanıldığı anlaşılmaktadır.
- Doktora tezlerinde kullanılan Tasnif ve Analoji yöntemlerinin hiçbir yüksek lisans tezinde kullanılmamış olması dikkat çekmektedir.

Din eğitimi alanında yapılan Kur'an merkezli doktora tezleri, kullanılan yöntem açısından incelendiğinde ise nitel araştırma tekniklerinden;

- Literatür tarama yönteminin 9 adet tezde,
- Dokümantasyon yönteminin 6 adet tezde,
- Veri Toplama, Karşılaştırma, Yorumlama, Tümdengelime, Tümevarım, Tasvir, Belgesel Gözlem, Açıklama, Tasnif ve Analoji yöntemlerinden birer adet tezde kullanıldığı anlaşılmaktadır.
- Son olarak yüksek lisans tezlerinde kullanılan Tahlil ve Betimleme yöntemlerinin hiçbir doktora tezinde kullanılmamış olması dikkat çekmektedir.

Araştırma sonucuna göre yüksek lisans ve doktora tezlerinde en çok kullanılan nitel araştırma yöntemlerinin; literatür tarama ve dokümantasyon yöntemleri olduğu anlaşılmaktadır. Bahsi geçen bu yöntemler bazı tezlerde tek başına kullanılırken bazı tezlerde birlikte kullanılmıştır. Bununla beraber araştırma kapsamında bulunan tezler yöntem açısından incelendiğinde 80 tezden 54'ünde kullanılan nitel araştırma yöntemi belirtilmişken, kalan 26 tezde –nitel araştırma tekniğinin kullanıldığı anlaşılmamasına karşın- kullanılan yöntem ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır.

Sonuç

Türkiye’de din eğitimi alanında Marmara, İstanbul, İnönü, Selçuk, Necmettin Erbakan, Amasya, Sivas, Süleyman Demirel, Trakya, Ağrı, Çanakkale, İzmir Kâtip Çelebi, Ondokuz Mayıs, Dokuz Eylül, Sakarya, Fırat ve Bursa Uludağ Üniversiteleri’nde tamamlanan Kur’an merkezli lisansüstü tezlerin konu ve yöntem açısından incelendiği bu çalışmada 65’i yüksek lisans, 15’i doktora tezi olmak üzere toplam 80 tez çalışması ele alınmıştır. Bu araştırmanın temel amaçları; din eğitimi alanında Kur’an merkezli tezleri bütüncül olarak ortaya koymak ve alanda çalışma yapmak isteyen araştırmacıların ilgili konunun eksik yönlerini görmelerini sağlayarak özgün çalışmalar yapmalarını sağlamaktır. Bu bağlamda çalışmada ilgili tezler yapıldıkları üniversitelere, işledikleri

temel konulara ve kullandıkları yöntemlere göre değerlendirilerek grafikler çerçevesinde analiz edilmiştir.

Din Eğitimi alanında yapılan Kur'an merkezli lisansüstü çalışmaların tez türüne ve üniversitelere göre dağılımında elde edilen sonuçlar şu şekildedir:

- Türkiye'de din eğitimi alanında tamamlanan Kur'an merkezli lisansüstü tezler başlığına dahil edebileceğimiz 65'i yüksek lisans 15'i doktora tezi olmak üzere toplam 80 adet lisansüstü tez tespit edilmiştir.

- İlgili alanda en fazla yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi'nde (39 Adet), en az yüksek lisans tezi ise Ağrı, Amasya, İnönü, İzmir Kâtip Çelebi, Sakarya, Fırat, Konya Necmettin Erbakan, Kastamonu ve Çanakkale Üniversitelerinde (1 Adet) yapılmıştır.

- Konuyla ilgili doktora çalışması bulunmasına rağmen yüksek lisans çalışması yapılmayan tek üniversite Dokuz Eylül Üniversitesi'dir.

- İlgili alanda en fazla doktora tezi, Marmara Üniversitesi'nde (9 Adet), en az doktora tezi ise Sivas, Dokuz Eylül, İnönü ve Süleyman Demirel Üniversitelerinde (1 Adet) yapılmıştır.

- Doktora tezlerinin yüksek lisans tezlerinden sayıca fazla olduğu tek üniversite Dokuz Eylül Üniversitesi'dir. Diğer üniversitelerin tamamında yüksek lisans tezleri doktora tezlerinden sayıca fazladır.

Din Eğitimi alanında yapılan Kur'an merkezli lisansüstü çalışmaların konularına göre dağılımında elde edilen sonuçlar şu şekildedir:

- Din eğitimi alanında ilgili üniversitelerde tamamlanan Kur'an merkezli lisansüstü tezlerde işlenen konular çoktan aza doğru sırasıyla; Sure (22 Adet), Kavram (21 Adet), Ayet (6 Adet), Kıssa (5 Adet), Eğitim (5 Adet), Kişi (5 Adet) ve Metot (4 Adet) şeklindedir. Ayrıca tez kapsamına giren fa-

kat bu konu başlıklarına dahil edilemeyen; Kur'an'ın isimleri, duygusal zekâ, Kur'an'da insan ve özellikleri, doğru düşünme, bireysel farklılıklar, Kur'an'ın dünya hayatına bakışı, rehberlik vb. konuları ele alan çalışmalar da mevcuttur.

- Sure konulu tezler incelendiğinde; Kur'an'da yer alan 114 sureden yalnızca 21'inin çalışmalara alındığı görülmüştür. Mücadele Suresi iki ayrı çalışmada konu olarak seçilmiştir.

- Belirli ayetleri konu alan altı çalışma; iletişim, itap, eğitim, tehdit, azap ve insan davranışlarını düzenleyen ayetler konusunda yapılmıştır.

- Kıssa konulu tezlerde yalnızca Karun Kıssası ve Yusuf ile Züleyha Kıssası özel olarak ele alınmış, kalan dört çalışma genel olarak kıssalarla ilgili yapılmıştır.

- Eğitim konusunda yapılan beş çalışma; Aile, Ahlak, Din-Fitrat, Değer ve İbadet Eğitimi konularında yapılmıştır.

- Kişi konusunda yapılan beş çalışmanın ikisi Hz. Musa, diğerleri ise Hz. Meryem, Hz. İbrahim ve Aydın kişinin özellikleri ile ilgili yapılmıştır. Bu noktada eğitim ile amaçlanan pozitif davranışların bireye kazandırılması hususunda bizlere ışık tutan ve hayatımıza yön veren Hz. Muhammed, Hz. İsmail, Hz. Yusuf gibi peygamberler hakkındaki çalışmaların sayısının artırılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

- Yöntem ile ilgili yapılan çalışmalarda Kur'an'da yer alan teşvik, inzar, analogi ve tartışma yöntemi ele alınmıştır. Genelde eğitim özelde ise din eğitiminde kullanılan yöntemlerin asıl kaynağı Kur'an ve hadislerdir. Kur'an ve hadisler incelendiğinde ilahi eğitim sürecinde kullanılan ve insan hayatını düzene sokan çok çeşitli yöntemlerin olduğu görülmektedir. Din eğitimi öğretim programları ve süreçlerinde kullanılan bu yöntemler öğrenim sürecine istenlik yönde katkı sağlamaktadır. Bu nedenle Allah'ın ve Hz. Peygamber'in insanı eğitmede kullandığı yöntemleri merkeze alan

çalışmaların dört adetle sınırlı olması alandaki eksikliğe işaret etmektedir.

Din Eğitimi alanında yapılan Kur'an merkezli lisansüstü çalışmaların yöntemlerine göre dağılımında elde edilen sonuçlar şu şekildedir:

- Araştırmaya dahil edilen lisansüstü tezler incelendiğinde tezlerin tamamında nitel araştırma tekniklerinin kullanıldığı tespit edilmiş, nicel veya karma yöntemle oluşturulan bir teze rastlanmamıştır.

- Yüksek lisans ve doktora tezleri yöntem açısından birlikte değerlendirildiğinde en fazla kullanılan nitel araştırma yöntemlerinin literatür tarama (28 Adet) ve dokümantasyon (23 Adet) olduğu tespit edilmiştir. Bunlara ek olarak veri toplama, karşılaştırma, yorumlama, tümdengelim, tümevarım, tasvir, tahlil, belgesel gözlem, açıklama, betimleme, tasnif ve analogi yöntemleri de kullanılmıştır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlardan hareketle;

- Kur'an merkezli lisansüstü tezlerin sayıca az olması, alandaki çalışmaların henüz yeterli düzeye ve çeşitliliğe ulaşmadığını göstermektedir. Bu durumun yüksek lisans tezlerine oranla az yapılan doktora tezlerinde daha çok olduğu tespit edilmiştir.

- İnsanları ve toplumları eğiterek benlik duygusunu kazandıran, onların hayatına yön veren ve yol gösteren ilahi kitap Kur'an-ı Kerim'in eğitim metodunun tam anlamıyla anlaşılabilmiş olması din eğitiminde insanı eğitme ve geliştirme noktasında çeşitli eksiklerin varlığına sebep olmaktadır.

- Çalışılan konuların grafiklerde ifade edildiği şekilde belirli üniversitelerde belirli danışmanlar öncülüğünde yapılmış olması dikkat çekmektedir. Türkiye'de yer alan İlahiyat Fakülteleri'nin Din Eğitimi bilim dallarında bu ve benzeri Kur'an'ı merkeze alan çalışmaların çeşitliliğinin ve üniversite farklılıklarının artırılması gerektiği anlaşılmaktadır.

KAYNAKLAR

- Altaş, Nurullah. “Din Eğitiminin Bilimselleşme Süreci”, *Din Eğitimi*. Ed. Mustafa Köylü-Nurullah Altaş. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 2. Basım, 2012.
- Arslantürk, Zeki – Amman, M. Tayfun. *Sosyoloji*. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 4. Basım, 2001.
- Bayraklı, Bayraktar. *İslam’da Eğitim*. İstanbul: Bayraklı Yayınları, 9. Basım, 2012.
- Bayraklı, Bayraktar. *Kur’an’da Değişim, Gelişim ve Kalite Kavramları*. İstanbul: MUIFAV Yay., 1. Basım, 1999.
- Bilgin, Beyza. *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*. Ankara: Ankara İlahiyat Fakültesi Yayınlar, 1. Basım, 1988.
- Bilgin Beyza –Selçuk Mualla. *Din Öğretimi*. Ankara: Gün Yayıncılık, 1. Basım, 1997.
- Birişik, Abdülhamit. *İslama Giriş: Gençliğin İslam Bilgisi*. Ankara: DİB Yay., 2. Basım, 2007.
- Birişik, Abdulhamit. “Kur’an”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (Erişim 2002). <https://islamansiklopedisi.org.tr/kuran#1>
- Canatan, Kadir (ed.)- Tekin, Mustafa (ed.). *Din Sosyolojisi*. Ankara: Bilay Yayınları, 1. Basım, 2020.
- Cebeci, Suat. *Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye’de Din Eğitimi*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1. Baskı, 1996.
- Draz, Abdullah. *Din ve Allah İnancı*, çev. Akif Nuri. İstanbul: Çığır Yayınları, 1978.
- Gökalp, Ziya. “Dine Doğru”. *Küçük Mecmua* 5 (1922), 1575-1587.
- İbn Haldun. *Mukaddime*. hzl. Süleyman Uludağ. İstanbul: Dergah Yayınları, Ciltli 2. Baskı, 2020.
- Keyifli, Şükrü. “Eğitim ve Din Eğitimi”. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13/2 (2013), 103-126. <https://dergi-park.org.tr/tr/download/article-file/46889>
- Kobyay, Murat. “İbn Haldun’a Göre Din ve Siyaset: İki Farklı Oku-

ma” *Turkish Studies – Religion* 16/3 (2021), 355-373. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.51968>

Kobyay, Murat. *Sosyal Bilimler ve Dini İlimlerde Davranış Kuramla-
rı*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2012.

Kobyay, Murat. “Ziya Gökalp’in Çağdaşlık ve Laikliği Temellendir-
me Çabası ve İslam”. *Turkish Studies* 14/3 (2019), 1575-1587.

Oğuzhan, A. Ferhan. *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil
Kurumu Yayınları, 2. Baskı, 1981.

Oy, Kenan. *Din Eğitimi Açısından Kur’an’da Emri Bil Maruf ve
Nehyi Anil Münker*. Elâzığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilim-
ler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.

Öcal, Mustafa. *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar*. Ankara: Tür-
kiye Diyanet Vakfı Yayınları, 9. Basım, 2020.

Özdemir, Ahmet. “Kur’an Merkezli Din Eğitimi”, *Uluslararası
Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 2015/5 (Ekim 2015), 138. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/goputeb/issue/34517/381670>

Özdemir, Metin. *İslam İnanç Esasları*. Ankara: Bilay Yayınları, 1.
Basım, 2017.

Öztürk, Mehmet Fatih. *Mücadele Suresi’nin Din Eğitimi Açısından
İncelenmesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.

Saruhan, Müfit Selim. “Kur’an’da Din Ahlakı”, *Dini Araştırmalar
Dergisi* 3/8 (Haziran 2000), 32. [https://dergipark.org.tr/tr/
pub/da/issue/4445/61252](https://dergipark.org.tr/tr/pub/da/issue/4445/61252)

Tosun, Cemal. *Din Eğitimi Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Akademi
Yayınları, 9. Basım, 2005.

Tümer, Günay. “Din”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*
(Erişim 1994). [https://islamansiklopedisi.org.tr/din#1-ge-
nel-olarak-din](https://islamansiklopedisi.org.tr/din#1-genel-olarak-din)

Yüksek Lisans Tezleri

Akakuş, Recep. *Din Eğitimi Açısından Kehf Suresi*. İstanbul: Mar-
mara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans
Tezi, 2012.

- Akkoyun, Resül. *Kur'an-ı Kerim'de Tartışma Yönteminin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Aşıkutlu, Fatih Mehmet. *Kur'an'da İbadet Eğitimi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Atım, Ahmet. *Hz. Musa Kıssalarının Din Eğitimi Açısından Değeri*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tez, 2010.
- Avanoğlu, Hatice. *Kalem Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Avcı, Ahmet. *Din Eğitimi Açısından Yusuf Suresi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Aydin, Kerim. *Din Eğitimi Açısından İsra Suresi*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Boyras, Adile. *Kur'an-ı Kerim'de İletişim Engellerini İfade Eden Ayetlerin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Büyükbingöl Yağcı, Ayşegül. *Değerler Eğitimi Bağlamında Yusuf ile Züleyha Kıssası*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Coşkun, Bilal. *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'de Mesleki Ahlak Eğitimi*. Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Çavdar, Hatice. *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Aydın Kişi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Çevik Yavaş, Sümeyye Sultan. *Din Eğitiminde Mücadele Suresi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.

- Dağ, Nurullah. *Kur'an'da Felah Kavramının Din Eğitimi Açısından Tahlili*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Demirci, Ahmet. *Kur'an'a Göre Din Eğitiminde Şirk Kavramı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Demirci, Ramazan. *Müzzemmil Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Yorumu*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1995.
- Demirlek, Hacı Ali. *Kur'an-ı Kerimde Teşvik ve Sakındırma Metodu*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1997.
- Duran, Şamil. *Kur'an-ı Kerim'de İnsan ve Özelliklerinin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. İzmir: İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Eğri, Tuba Şimşek. *Hud Suresi'nin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Eroğlu, Cemil. *Meryem Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. Ağrı: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Ertuç, Abdullah. *Kur'an'da Dua Kavramının Din Eğitimi Açısından Tahlili*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Ertürk, İdris. *Rahman Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Güler, Medine Beyza. *Ahzab Suresi'nde Din Eğitimi Açısından Öne Çıkan Değerler*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Gündüz, Turgay. *Kur'an'da İnzar Metodu ve Eğitsel Değeri*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1996.
- Güneşdoğdu, Erkan. *Din Eğitimi Açısından Kur'an ve Hadislerdeki*

Analojik Üslup. Amasya: Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.

Güngör, Ömer Faruk. *Kur'an-ı Kerim'de Hz. Musa'nın Eğitimi*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Günler, Serdar. *Mü'minun Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.

Gürel, Ramazan. *Din Eğitimi Açısından Kur'an'a Göre Münafıklık Kavramı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.

Ibragimov, Farman. *Din Eğitimi Açısından Kur'an'a Göre "Şükür" Kavramı*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.

Işıcık Şimşir, Şeyma. *Zümer Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002.

İlgin, Fatma. *Kur'an'da Sevgi Kavramının Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.

Kaçan, Tuğba. *Din Eğitimi Açısından Kaf Suresi'nin Tahlili*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Karadağ Aylanç, Kezban. *Âdab-ı Muaşeret Açısından Din Eğitimi-ne Göre Kur'an'da Hz. Peygamber Sahabe İlişkisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.

Karataş, Meryem. *Değerler Eğitimi Açısından Kur'an'da İnsan Onuru*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.

Kaygusuz, Sebahattin. *Din Eğitimi Açısından Kur'an'a Göre Fısk Kavramı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.

Kılıç, Sibel. *Din Eğitiminde Kur'an'a Göre Tezkiye Kavramı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.

sek Lisans Tezi, 2019.

Kömürcü, Özlem. *Kur'an-ı Kerim'in İsimlerinin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Küçük, Rumeysa. *Din Eğitiminde Kur'an Kıssalarının Kişiler Arası Çatışma Çözme Süreçleri Kapsamında İncelenmesi*. Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.

Kyendyebaı, Syerıkjan. *İtap Ayetlerinin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.

Odabaş, Paşa. *Kur'an'daki Azap Ayetlerinin Vaaz ve İrşatta Kullanılmasının Din Eğitimi Açısından Tahlili*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.

Okumuşlar, Muhiddin. *Kur'an'a Göre Din Fıtrat Eğitim İlişkisi*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2000.

Oy, Kenan. *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Emr-i Bi'l Ma'ruf ve Nehy-i Anil Münker*. Elâzığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.

Öğretici, Yusuf Ziya. *Din Eğitimi ve Öğretimi Açısından Hak Kavramı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.

Öztürk, Mehmet Fatih. *Mücadele Suresi'nin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.

Öztürk, Necla. *Kur'an-ı Kerim'de Baba Kavramı ve Din Eğitiminde Baba-Çocuk İlişkisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Port, Zeynep. *Kur'an'da Aile Modelleri Bağlamında Aile Değerleri ve Eğitimi*. Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Sancak, Seyyid. *Haşr Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Yorumu*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Yüksek Lisans Tezi, 2009.

Saygılı, Musa. *Kur'an'da Cehennem Kavramının Din Eğitimi Açısından Tahlili*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.

Solmaz, Rabiye. *Din Eğitimi Açısından Kur'an ve Sünnette Tevekkül Kavramı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.

Soyudoğru Mücahit, Gülüzar. *Yasin Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Süt, Ayşe. *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Hak ve Batıl Kavramları*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Şahin, Yasemin. *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'e göre Takva Kavramı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.

Şahinoğlu, Seyfullah. *Kur'an-ı Kerim'deki Tehdit Ayetlerinin Din Eğitimi Açısından Tahlili*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.

Şen, Mesut. *Furkan Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Önemi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.

Teker, Soner. *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim Kıssaları*. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.

Tekin, Sümeyra. *Mutaffifin Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Yorum ve Tahlili* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi 2008.

Topcu, Mahmut. *Münafikûn Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Tahlili*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.

Turpcu, Betül. *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'de Hz. Meryem'in Terbiyesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.

- Yıldırım, Lokman. *Kur'an-ı Kerim'de Geçen Eğitimle İlgili Ayetlerin Bazı Çağdaş Müfessirlere Göre Yorumu*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Yıldız, Tuba. *Nur Suresi'nde Geçen İfk hadisesinin Ahlak Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Yılmaz, Asiye. *Kur'an'daki Kıssaların Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Yılmaz, Elif. *Müddesir Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Yorumu*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Yılmaz, Macit. *İslam Ahlak Eğitiminde Kur'an Kıssaları*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001.
- Yılmaz, Mücahit. *Vakı'a Suresi'nin Din Eğitimi Açısından Tahlili*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Yılmaztürk, Emine Tuba. *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'de Tabi Olma Kavramı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Zengin, Mahmut. *Din Eğitimi Açısından 'Karun Kıssası' Işığında İnsanın Özellikleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004.

Doktora Tezleri

- Abdulkareem, Mahmood Mohammed A. *Öğretim Strateji ve Yöntemleri Bağlamında Kur'an'da İnsan Davranışını Düzenleyen İlkeler (Örnek Ayetler)*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019.
- Aktaş, Hamza. *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Nefis Kavramı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012.

- Bulat, Elif. *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Şeytan Kavramı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2006.
- Demirci, Ahmet. *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'de İhanet Kavramı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022.
- Dirimeşe, Erdem. *Din Eğitiminin Amaçları Açısından Kur'anda Duygusal Zekâ*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013.
- Emanet, Sare. *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Tövbe-İstiğfarın Süreç ve Yapıları*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.
- Gürel, Ramazan. *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Hz. İbrahim(a.s.)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.
- Gürer, Banu. *Bireysel ve Sosyal Farklılıkları Sosyal Bütünleşmeye Dönüştürmede Din Eğitimi Açısından Kur'an'ın Rolü*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2007.
- Kocaman, Kasım. *Din Eğitimi Açısından Kur'an'ın Dünya Hayatına Bakışı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012.
- Müftüoğlu, Mehmet. *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Doğru Düşünme*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015.
- Özkan, Hakan. *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'de İtaat Kavramı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022).
- Sancak, Seyyid. *Süreç, Yapılaşma ve Model Bağlamında Kur'an'da Firavun Tipolojisi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014).
- Tekingür, Sadık. *Kur'an'da Geçen Zihinsel Süreçlere İlişkin Temel Kavramların Din Eğitiminin Bilişsel Hedefleri Açısından Analizi*. Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022.

- Türk, Esra. *Kur'an'a Göre Din Eğitiminde Rehberlik*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012.
- Uğur Koca, Bülent. *Değerlerin Felsefi ve Kur'ani Temelleri ve Eğitimi*. Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.

www.seruenyayinevi.com

[/seruenyayinevi](https://www.facebook.com/seruenyayinevi)

[/seruenyayinevi](https://www.instagram.com/seruenyayinevi)

[/seruenyayinevi](https://www.twitter.com/seruenyayinevi)

9 786256 450844